

NAJBOLJE PRAKSE U OTKRIVANJU I SANKCIONISANJU KORUPCIJE

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL**
BOSNA I HERCEGOVINA

TRANSITION

Transition Promotion Program

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL** | Česká
republika

**NAJBOLJE PRAKSE
U OTKRIVANJU I
SANKCIONISANJU
KORUPCIJE**

NOVEMBAR 2014.

SADRŽAJ

Urednik

Aleksandra Martinović

Autori

Radim Bureš

Nebojša Milanović

Uglješa Vuković

Loris Gutić

Aleksandra Martinović

Dizajn

Saša Đorđević

Štampa

BB Print Banja Luka

**OVAJ PUBLIKACIJA JE REALIZOVANA UZ PODRŠKU
MINISTARSTVA VANJSKIH POSLOVA ČEŠKE REPUB-
LIKE. SADRŽAJ PUBLIKACIJE JE ODGOVORNOST
TRANSPARENCY INTERNATIONAL-A BIH I NI NA KOJI
NAČIN NE ODRAŽAVA MIŠLJENJA MINISTARSTVA
VANJSKIH POSLOVA ČEŠKE REPUBLIKE.**

6	UVOD
7	ISTRAŽIVANJE I PROCESUIRANJE KORUPCIJE U ČEŠKOJ REPUBLICI
13	OSNOVE ZAKONSKOG I INSTITUCIONALNOG OK- VIRA ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE U BIH
23	ISKUSTVA ORGANA ZA PROVOĐENJE ZAKONA O DOBRIM PRAKSAMA I BARIJERAMA ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE U BIH
31	TRENDOVI U PROCESUIRANJU KRIVIČNIH DJELA KORUPCIJE U BIH
46	PRIMJERI DOBRIH PRAKSI U PROCESUIRANJU KORUPCIJE U BIH

UVOD

Publikacija *Najbolje prakse u otkrivanju i sankcionisanju korupcije* rezultat je projekta Podrška nezavisnosti organima za provođenje zakona u otkrivanju slučajeva korupcije. Projekat finansira Ministarstvo vanjskih poslova Češke Republike kroz program Tranzicija, a provode ga Transparency International Češke Republike i Transparency International Bosne i Hercegovine, u periodu od 15. aprila do 31. decembra 2014. godine.

Publikacija sadrži pregled osnovnih zakonskih i institucionalnih postavki za borbu protiv korupcije u Češkoj Republici i Bosni i Hercegovini, mišljenja i stavove predstavnika pravosudnih organa u BiH o jakim i slabim stranama sistema, podatke i trendove o procesuiranju koruptivnih krivičnih djela u u Češkoj Republici i Bosni i Hercegovini u posljednjih nekoliko godina, studije slučajeva o uspješno procesuiranim slučajevima korupcije od strane pravosudnih organa na različitim nivoima u Češkoj i BiH, i to kako slučajeve tzv. sitne korupcije, tako i slučajeve procesuiranja političkih funkcionera ili složene predmete organizovanog kriminala.

Nezavisnost i odgovornost su ključni preduslovi integriteta pravosudnih organa, bez kojeg nema ni

uspješnog procesuiranja korupcije. Veliki broj izvještaja domaćih i međunarodnih organizacija koje prate stanje i napredak u reformama pravosudnog sistema Bosne i Hercegovine, ističu da je upravo nezavisnost jedno od njegovih najranjivijih mjesta. Posljednjih nekoliko godina se naročito govori o sve eklatantnijim političkim uticajima na bh. pravosuđe, što je posebno vidljivo kroz pokušaje izmjene legislativne u pravcu politizacije izbora i imenovanja sudija i tužilaca. To ima negativne reperkusije na generalnu efikasnost pravosuđa, a posledično i na procesuiranje korupcije. Trendovi procesuiranih krivičnih djela korupcije govore u prilog tome.

Pored barijera i sistemskih slabosti, u izloženoj publikaciji predloženi su pozitivni primjeri procesuiranja koruptivnih aktivnosti i važećih zakonskih rješenja, sve sa ciljem ukazivanja na ohrabrujuće prakse koje bi se takođe trebale pažljivo razmotriti i poslužiti kao podstrijek dijalogu o unapređenju aktualnih politika u borbi protiv korupcije.

ISTRAŽIVANJE I PROCESUIRANJE KORUPCIJE U ČEŠKOJ REPUBLICI

Korupcija ne predstavlja jedinstveno specifično krivično djelo već se njegova priroda i pojavi oblici mogu naći u različitim odredbama Krivičnog zakona. Odgovor na pitanje koje odredbe treba smatrati "kriminalom koji se odnosi na korupciju" nije sasvim jasan.

Dok češko Ministarstvo unutrašnjih poslova pokriva krivična djela korupcije samo u vezi sa odredbama Krivičnog zakona, i to: primanje mita, davanje mita, indirektno podmičivanje, zloupotrebe ovlaštenja od strane javnih službenika (čl. 329) i ometanje posla usljed nemara javnog zvaničnika (čl. 330), Jedinica za Borbu protiv korupcije i finansijskog kriminala, možda na ispravniji način, podvodi mnogo više krivičnih djela: primanje mita (čl. 331), davanje mita (čl. 332), indirektno podmičivanje (čl. 333), namjerno izazivanje stečaja (čl. 226), kršenje pravila ekonomske konkurencije (čl. 248, 1.e)), pregovori koji dovode u povoljniju poziciju ponuđače u javnoj nabavci, javnom tenderu ili javnoj aukciji (čl. 256, 1 i 3), neregularnosti u javnim nabavkama i javnim tenderima (čl. 257, 1. b) i c)), neregularnosti u javnim aukcijama (čl. 258, 1. b) i c)) i slična krivična djela prema prethodnom Krivičnom zakonu br. 140/1961.²

Da situacija bude još komplikovanija, češki Ured glavnog tužioca takođe uključuje krivično djelo povrede dužnosti u upravljanju tuđom imovinom (čl. 220 i 221) i zloupotrebu informacija i statusa u poslovnim odnosima (čl. 255).³ Takođe, postoje i neka druga krivična djela koja se mogu smatrati "korupcijom", kao što je Povreda finansijskih interesa Evropske unije (čl. 260).

Kao opšte pravilo, neophodno je prisustvo subjektivne strane krivičnog djela, u formi namjere krivice, osim ako Krivični zakon izričito propisuje da je dovoljan prestup iz nehata. Zbog toga, velika većina krivičnih djela korupcije podrazumijeva namjeru počinioca kao neophodan preduslov.

Donedavno je Krivično pravo Češke omogućavalo kažnjavanje samo fizičkih lica; međutim 01. januara 2012. godine stupio je na snagu novi Zakon o krivičnoj odgovornosti pravnih lica koji je po prvi put uveo odgo-

¹ Reference na odredbe češkog Krivičnog zakona

² Naredba direktora Jedinice za borbu protiv korupcije i finansijskog kriminala br. 10, od 18. januara 2011. godine

³ Izvještaj Ureda glavnog tužioca za 2011. godinu

vornost kompanija u pravni sistem Češke. Važeći češki Krivični zakon takođe osigurava kažnjavanje korupcije u poslovnim aktivnostima, tako da po pojedinim njegovim odredbama davanje mita i primanje mita u privatnom sektoru može biti kažnjeno, kao i slično ponašanje u javnoj sferi.

Postepeno se prepoznaje da je glavni problem u Češkoj Republici sofisticiranija korupcija u vezi sa drugim oblicima privrednog kriminala, koja se često odnosi na zloupotrebe u javnim nabavkama.⁴

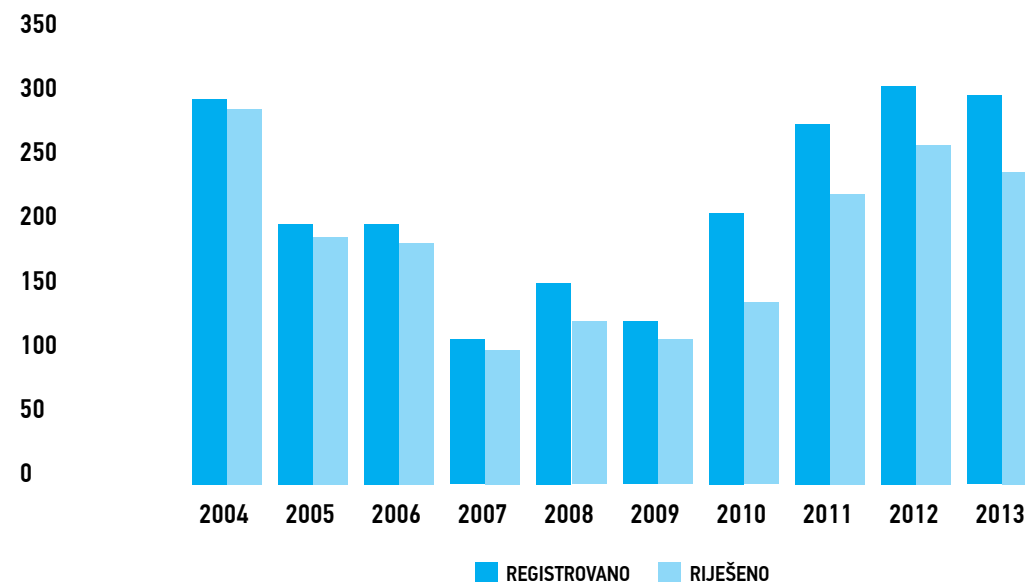
RAZVOJ ISTRAGA I PROCESUIRANJA KORUPCIJE

Pitanje relevantnih statističkih podataka zavisi od izvora, a oni značajno variraju u zavisnosti od toga koliko široko se korupcija posmatra. Na godišnjoj osnovi mogu se pratiti statistički podaci o istragama i procesuiranju korupcije Ministarstva unutrašnjih poslova – Izvještaj o sigurnosnoj situaciji koji, kao što je pomenuto, definiše korupciju prilično usko. Izvještaj iz 2013. godine sadrži sljedeće podatke.⁵

BROJ REGISTROVANIH KRIVIČNIH DJELA KOJA SE ODOSE NA PODMIĆIVANJE, POČINJENA U ČEŠKOJ REPUBLICI OD 2004. DO 2013. GODINE

GODINA	Čl. 158 / čl. 329 ZLOUPOTREBA OVLAŠĆENJA JAVNIH ZVANIČNIKA		Čl. 159 / čl. 330 OMETANJE POSILA USLJED NEMARA JAVNOG ZVANIČNIKA		Čl. 160 / § 331 PRIMANJE MITA		Čl. 161 / § 332 DAVANJE MITA		Čl. 162 / § 333 INDIREKTNO PODMIĆIVANJE		UKUPNO PODMIĆIVANJE	
	REG.	RIJEŠENO	REG.	RIJEŠENO	REG.	RIJEŠENO	REG.	RIJEŠENO	REG.	RIJEŠENO	REG.	RIJEŠENO
2004	248	205	18	18	126	125	149	147	12	11	287	283
2005	212	170	19	18	39	33	94	92	5	5	138	130
2006	160	124	16	15	43	35	89	87	6	4	138	126
2007	187	112	16	14	40	34	62	58	1	1	103	93
2008	228	132	18	14	46	29	99	88	5	4	150	121
2009	204	137	14	9	38	27	75	68	8	8	121	103
2010	198	141	14	7	53	27	124	96	4	2	181	125
2011	240	139	23	21	85	54	169	139	13	8	267	201
2012	207	118	20	11	63	44	221	197	8	7	292	248
2013	213	140	13	9	90	66	184	155	8	7	282	228

TRENDOVI UKUPNO REGISTROVANIH I RIJEŠENIH KRIVIČNIH DJELA VEZANIH ZA PODMIĆIVANJE

Brojke pokazuju da se jednostavni slučajevi korupcije kontinuirano istražuju i procesuiraju; agencije za provođenje zakona rade svoj posao. Međutim, značajan pad u broju registrovanih i riješenih predmeta u periodu od 2005. do 2009. godine nikada nije sasvim objašnjen. Vjerovatno je da je to vezano za politički period. Naime, opšti izbori u Češkoj su održani 2006. i 2010. godine, a vlada koja je u međuvremenu bila na vlasti je navodno bila povezana sa korupcijom. S druge strane, vlada koja je došla na vlast 2010. godine vodila je snažnu politiku borbe protiv korupcije. Čini se da se to u velikoj mjeri reflektuje i na statistiku. Može se zaključiti da je politička volja jak podsticaj za istragu i procesuiranje

korupcije.

Pored veoma jednostavnih slučajeva podmićivanja, u posljednjih nekoliko godina postoje i ozbiljniji slučajevi u kojima je korupcija otkrivena, istražena i procesuirana.

⁴ Antikorupcijska strategija Vlade Češke za 2013-2014, str. 18: http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/nalata-2013-2014/Strategie-2013-a-2014---aktualni-verze_1.pdf

⁵ Izvještaj o stanju sigurnosti i javnog reda u Češkoj Republici u 2013. godini (u poređenju sa 2012.), Prag, <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

Primjeri najistaknutijih slučajeva korupcije koji su otkriveni, istraženi i procesuirani u posljednjih nekoliko godina:

- U 2010. godini bivši gradonačelnik grada Brno, Aleš Kvapil, osuđen je na 4 godine zatvorske kazne zbog uzimanja mita, nakon što je tražio mito u iznosu od 7 miliona CZK (oko 260 000 evra) za aranžman građevinske dozvole za novi građevinski projekat u Brnu.

- Načelnik opštinske policije u Pragu, g. Kotrouš, osuđen je na 6 godina zatvora zbog zloupotrebe položaja i ovlašćenja i primanja mita. Zahvaljujući aktivnoj upotrebi operativnih sredstava i tehnika, on je pritvoren neposredno nakon što je uzeo mito u iznosu 150 000 CZK (oko 5500 evra).

- Četiri godine zatvora je također kazna za takozvanog "Kuma" i bivšeg gradonačelnika grada Čomutov, Aleksandra Novaka, koji je osuđen za primanje mita u iznosu od preko 40 miliona CZK (oko 1,5 miliona evra) za aktivno učešće u pregovorima o prodaji akcija grada Čomutov u dvije važne češke energetske kompanije stranom investitoru. U ovom slučaju izrečena je i novčana kazna, kao i zabrana obavljanja javne funkcije u periodu od 5 godina.

- Slučaj bivšeg poslanika, Romana Pekareka, koji je osuđen na 5 godina zatvora za primanje mita i zloupotrebu javnog položaja, također je izazvao veliku medijsku pažnju. Kao bivši zamjenik gradonačelnika grada Kolina, on je tražio 1 milion CZK (oko 37000 EUR) mita za prodaju opštinske imovine znatno ispod cijene.

Pored navedenih, počelo je procesuiranje još nekoliko velikih slučajeva, kao što je slučaj bivšeg predsjednika Regionalnog vijeća, kao i javnog tužioca, ali ovi slučajevi još uvijek nisu završeni.

SPECIFIČNOSTI ISTRAGA KORUPCIJE

Detaljne informacije o istragama i procesuiranju slučajeva korupcije moguće je pronaći u posebnim izvještajima. Izvještaj - Analiza efikasnosti češke policije u istragama slučajeva korupcije sačinjen je u 2011. godini, u skladu sa obavezama iz Nacionalne antikorupcijske strategije. Ovaj izvještaj pruža detaljnu analizu 237 slučajeva korupcije (u razmatranje je uzeta samo uska definicija korupcije). Od ovog broja, 88 slučajeva je istraženo od strane Jedinice za borbu protiv korupcije i finansijskog kriminala, 10 slučajeva od strane Jedinice za borbu protiv organizovanog kriminala, a 139 od strane sjedišta Regionalne policije.

Istraga slučajeva korupcije je često kritikovana da je fokusirana samo na "jednostavne slučajeve". Analiza djelimično potvrđuje ovaj zaključak - od ukupno 237 slučajeva, samo 73 su opisana kao komplikovana, a 26 kao vrlo komplikovana.

Koliko je od ovih 237 slučajeva dovedeno uspješno do kraja? U okviru analiziranog uzorka krivični postupak je pokrenut u 127 slučajeva (u 93 slučaja podignuta je optužnica), u 58 slučajeva postupak je obustavljen, 8 slučajeva je prebačeno drugim nadležnim organima, a 44 slučaja se i dalje istražuju.

Ključni preduslov za uspješnu istragu i procesuiranje slučaja korupcije leži u tome da agencije za provođenje zakona dobiju saznanja o djelu još u njegovoj pripreмноj fazi, te da blagovremeno pokrenu istragu (prije nego dođe do podmićivanja), ili u toku samih koruptivnih aktivnosti osumnjičenih. Rano prijavljivanje je dokazano kao ključno za uspjeh istrage korupcije. Stoga posebnu pažnju treba posvetiti uspostavljanju kanala za podršku koji se odnose na prijavljivanje korupcije (zviždači, anti-korupcijske linije, proaktivne operativne istrage policije).

KO PRIJAVLJUJE SLUČAJEVE KORUPCIJE?

Od 237 analiziranih slučajeva, u njih 83 istraga je provedena na osnovu krivične prijave podnesene od strane fizičkih lica ili pravnih lica (16 slučajeva), 20 slučajeva je otkriveno kao proizvod drugih krivičnih istraga, 61 na osnovu sopstvenih istražnih aktivnosti policije, a 57 slučajeva je bilo zasnovano na informacijama iz drugih izvora - kao što su, na primjer, vojna policija i mediji.

Može se zaključiti da informacije o navodnim slučajevima korupcije uglavnom dolaze iz eksternih izvora. Različiti izvori unutar organa za provođenje zakona doveli su do samo 33% slučaja. Dakle, operativne istrage organa za sprovođenje zakona treba razvijati i podržavati kroz naprednu obuku i tehniku i organizacionu podršku. Istovremeno je važno da se ohrabre i zaštite zviždači jer se čini da su oni jedan od ključnih elemenata za skretanje pažnje organima za provođenje zakona na relevantne informacije.

KAKO SE KORISTE SPECIJALNI INSTRUMENTI ZAKONA O KRIVIČNOM POSTUPKU?

Upotreba operativnih sredstava presretanja i snimanja telekomunikacionih operacija je mnogo puta dokazala svoju efikasnost u otkrivanju i rasvjetljavanju slučajeva korupcije u Češkoj Republici. Presretanje telefonskih poziva je korišteno u ¼ analiziranih slučajeva, a u 50% njih to je dovelo do optužnice.

U slučajevima u kojima su tijela za provođenje zakona obaviještena prije ili u toku koruptivne operacije,

upotreba telefonskog prisluškivanja je češća, a uspjeh mnogo veći.

Ipak, dok 2011. godine nije usvojen važan amandman na češki Zakon o krivičnom postupku, ovi specijalni alati su se mogli koristiti samo pod izuzetno striktnim okolnostima, što je djelimično paraliziralo rad organa za sprovođenje zakona. Iako je zakonodavstvo promijenjeno 2011. godine, i uprkos tome što se presretanje i snimanje telekomunikacionih operacija od tada mogu koristiti i za krivična djela, kao što su koruptivne manipulacije javnih tendera ili zloupotreba javne funkcije, oni su i dalje striktno regulisani.

Češki Zakon o krivičnom postupku takođe postavlja restriktivne uslove za upotrebu drugih operativnih sredstava, kao što su simulirani transfer, nadzor lica i objekata i korištenje agenata. Osnovni preduslov korištenja ovih operativnih sredstava je da se njihovom upotrebom ne mogu ostvarivati drugi interesi doli pribavljanje činjenica koje su važne za krivični postupak. Ova sredstva se mogu koristiti samo ukoliko željeni rezultati ne mogu biti drugačije ostvareni, a prava i slobode lica mogu se ograničiti samo u apsolutno neophodnim razmjerama.

Simulirani prenos se može koristiti samo u slučajevima kada su organi za provođenje zakona unaprijed upoznati sa planiranom korupcijom. Ipak, i u ovim slučajevima on se koristi prilično rijetko. Od 150 slučajeva koji su otkriveni u ranoj fazi, ovaj instrument je korišten samo u 8% njih. S druge strane, u svim slučajevima u kojima je korišten, pomogao je da se sačine validni dokazi. Upotreba agenta je predložena u 5 slučajeva, odobrena u 4, a samo u jednom slučaju je dovela do osude optuženog.

Usvajanjem novog Krivičnog zakona, takozvano "potpuno pokajanje" je uklonjeno iz češkog Krivičnog zakona, jer je potpuna nekažnjivost okrivljenog bila dovedena

u pitanje od strane međunarodnih organizacija. Prema prethodnom Krivičnom zakonu, instrument potpunog pokajanja je omogućavao nekažnjavanje u slučajevima kada je počinitelj dao ili obećao mito samo zato što je to od njega/nje traženo i prijavio je taj podatak tužilaštvu ili policiji dobrovoljno i bez odlaganja.

S druge strane, u češki Zakon o krivičnom postupku uveden je takozvani svjedok saradnik, poznat u anglo-američkoj pravnoj tradiciji kao krunski svjedok. Iako svjedoku saradniku koji prijavljuje činjenice od značaja za rasvjetljavanje kriminalne aktivnosti, nije garantovano potpuno odsustvo kazne, ovaj status ipak donosi prednost u vidu blažih kazni.

FINANSIJSKE ISTRAGE

Generalno je sve prihvaćenija činjenica da je konfiskacija finansijske imovine stečene kriminalnom aktivnošću podjednako važno sredstvo u borbi protiv finansijskog kriminala kao i kazna za počinitelje. U prethodno pomenutim analizama specijalizovane istrage finansijskih mreža su započete u 33 slučaja (14%). Imovina je konfiskovana u 7 slučajeva. Od vremena kompilacije analize (2011. g.), na ovom polju je učinjen veliki napredak. Kao prvo, poboljšana je saradnja između policije i takozvane Finansijske analitičke jedinice u Ministarstvu finansija, i ova jedinica sada češće koristi istrage finansijskih transfera vezanih za slučajeve korupcije. U 2014. godini saradnja između različitih organa je dodatno unaprijeđena osnivanjem tima KOBRA⁶, zajedničkog operativnog tima policije, carinske i poreske uprave. Ubrzo nakon uspostavljanja, KOBRA je počela sa izvještavanjem o značajnim uspjesima u otkrivanju ogromnih poreskih utaja koji su često povezivani sa

korupcijom i drugim ozbiljnim vidovima ekonomskog kriminala.

Završni korak – koji još nije ostvaren – je razvoj novog zakonodavstva o konfiskaciji imovine ako se njeno zakonsko porijeklo ne može dokazati.

OSNOVE ZAKONSKOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE U BIH

ORGANI I ORGANIZACIJE ZNAČAJNI ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

SLOŽENO USTAVNO UREĐENJE BIH DETERMINISALO JE SLOŽEN SISTEM OGRANA I ORGANIZACIJA KOJI UČESTVUJU U BORBI PROTIV KORUPCIJE, A KOJI EGZISTIRAJU NA RAZLIČITIM NIVOIMA VLASTI, OD DRŽAVNIH PREKO ENTITETSKIH, DO NIVOVA VLASTI KANTONA FEDERACIJE BIH I DISTRIKTA BRČKO.

BOSNA I HERCEGOVINA

Najznačajniji organi i organizacije na nivou BiH u oblasti borbe protiv korupcije su: Tužilaštvo BiH, Ministarstvo bezbjednosti BiH, Agencija za istrage i zaštitu (SIPA), Državna granična služba BiH, Direkcija za koordinaciju policijskih snaga, Obavještajno-bezbjednosna agencija (OBA) i Agencija za prevenciju i koordinaciju borbe protiv korupcije.

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je osnovano Odlukom Visokog predstavnika kojom je donesen i Zakon o tužilaštvu BiH koji je u istovjetnom tekstu usvojen od strane Parlamentarne skupštine BiH 2003. godine.⁷ Tužilaštvo predstavlja samostalan i poseban organ u BiH.⁸ Poslove tužilaštva obavljaju glavni tužilac, 4 zamjenika glavnog tužioca i određen broj tužilaca. Sve tužioce u Tužilaštvu BiH bira i imenuje Visoki sudski i tužilački savjet (VSTS) BiH, s tim da glavni tužilac i zamjenici glavnog tužioca imaju mandat koji traje 6 godina sa mogućnošću ponovnog imenovanja, dok ostali tužiocima nemaju ograničenje trajanja mandata. Unutrašnja organizacija tužilaštva je regulisana Pravilnikom kojeg donosi glavni tužilac uz odobrenje Kolegija tužilaštva i VSTS BiH. U Tužilaštvu BiH postoji Posebni odjel za ratne zločine, kao i Posebni odjel za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju, unutar koga djeluje i poseban Odsjek za korupciju, ustanovljen pomenutim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji.

Tužilaštvo je organ nadležan za provođenje istrage za krivična djela za koja je nadležan Sud BiH, te za gonjenje počinitelja pred Sudom BiH, u skladu sa Zakonom

⁶ <http://www.danovakobra.cz/>

o krivičnom postupku BiH i drugim primjenjivim zakonima.⁹ Iz navedene zakonske formulacije proizilazi da je Tužilaštvo BiH nadležno za ona krivična djela za koja je nadležan Sud BiH, što ukazuje na njihovu međusobnu funkcionalnu povezanost. To su u principu ona djela koja su propisana Krivičnim zakonom BiH, kao i krivična djela koja su propisana zakonima entiteta i Brčko Distrikta BiH, kada ta djela povređuju ili ugrožavaju vrijednosti od značaja za BiH, mogu imati ozbiljan odraz ili štetne posljedice na privredu BiH ili mogu izazvati druge štetne posljedice za BiH, ekonomske posljedice ili druge štetne posljedice izvan teritorije datog entiteta ili Brčko Distrikta BiH.¹⁰ Kada je reč o konkretnoj nadležnosti za krivična djela korupcije, Tužilaštvo BiH je nadležno za Krivična djela u vezi korupcije visokih službenika Bosne i Hercegovine i odgovornih osoba s najvišim funkcijama u privrednim društvima i drugim pravnim licima.¹¹ Iz navedene formulacije proizilazi da Tužilaštvo BiH nije nadležno za krivična djela korupcije koja nisu izvršena od strane visokih dužnosnika BiH ili osoba sa najvišim privrednim funkcijama, što ukazuje da su za takvu vrstu krivičnih djela korupcije nadležna entitetska, kao i tužilaštvo Brčko Distrikta BiH, zavisno od mjesta izvršenja krivičnog djela.

Sud BiH je, kao i tužilaštvo BiH, osnovan Odlukom Visokog predstavnika za BiH, koju je kasnije u istovjetnom tekstu usvojila Parlamentarna skupština BiH. Sud BiH ima tri osnovne nadležnosti: krivičnu, upravnu i apelacionu, iz čega proizilazi da je on istovremeno prvostepeni, kao i drugostepeni sud. Takođe, sud ima tri odjeljenja koja odgovaraju njegovim nadležnostima: krivično, upravno i apelaciono odjeljenje. Krivično

odjeljenje se sastoji iz tri odsjeka: Odsjek za ratne zločine, **odsjek za privredni kriminal, organizovani kriminal i korupciju**, te odsjek za sva ostala krivična djela iz nadležnosti suda, što takođe ukazuje na funkcionalnu povezanost sa Tužilaštvom BiH. Sastav suda čine predsjednik suda i 53 sudije koje bira i imenuje Visoki sudski i tužilački savjet BiH, na osnovu konkursa.

Ministarstvo sigurnosti/bezbjednosti BiH obrazovano je Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave u BiH¹² i čini dio Savjeta ministara BiH. Ministarstvo, između ostalog, vrši politički nadzor nad aktivnostima policijskih službi na državnom nivou, priprema zakone i druge propise i opšte akte iz svog djelokruga, te obezbjeđuje njihovu primjenu i odgovara za njihovo izvršenje.¹³ Unutar organizacione strukture Ministarstva postoji Sektor za borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala i zloupotrebe narkotika, a u okviru njega postoji i poseban **Odsjek za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije**.

U sastavu ovog ministarstva egzistiraju sljedeće upravne organizacije: Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH, Granična policija BiH, Državna agencija za istrage i zaštitu, Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, Agencija za policijsku podršku i Služba za poslove sa strancima.

Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) je osnovana 2002. godine, usvajanjem Zakona o Agenciji za informacije i zaštitu, da bi kasnije usvajanjem

Zakona o državnoj agenciji za istrage i zaštitu dobila policijska ovlaštenja i postala prva policijska agencija koja svoju nadležnost ostvaruje na cijeloj teritoriji BiH.¹⁴ SIPA ima status upravne organizacije u okviru Ministarstva sigurnosti/bezbjednosti BiH, a nadležnosti joj se, između ostalog, sastoje u sprečavanju, otkrivanju i istrazi krivičnih djela iz nadležnosti Suda BiH i prikupljanju podataka i informacija o navedenim krivičnim djelima,¹⁵ što ukazuje na funkcionalnu povezanost između SIPA-e, Suda BiH i Tužilaštva BiH. Agencijom rukovodi direktor koji ima najviše policijsko zvanje, a za svoj rad i rad Agencije odgovara ministru sigurnosti/bezbjednosti i Savjetu ministara BiH. U okviru kriminalističko-istražnog odjeljenja SIPA-e postoji Odsjek za sprečavanje i otkrivanje **finansijskog kriminala i korupcije**, a u sklopu njega postoji i poseban **Tim za istrage krivičnih djela korupcije, carine i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti**, što posebno ukazuje naznačaj SIPA-e u borbi protiv korupcije u BiH. Finansijsko-obavještajno odjeljenje (FOO) u okviru SIPA-e je nadležno za poslove koji se odnose na sprečavanje, istraživanje i otkrivanje operacija pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u skladu sa odredbama predmetnog Zakona.¹⁶ FOO je, između ostalog, nadležno da od lica koji se po odredbama ovog zakona smatraju obveznicima (banke, pošte, agencije za nekretnine, mjenjačnice itd.) prikuplja podatke radi utvrđivanja osnova sumnje o postojanju krivičnih djela pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i o tome, ukoliko smatra da je oportuno, obavještava Tužilaštvo BiH.¹⁷

Granična policija BiH je upravna organizacija u okviru

Ministarstva sigurnosti/bezbjednosti BiH koja je osnovana Zakonom o Državnoj graničnoj službi BiH. Radi se o organizaciji koja ima operativnu samostalnost, a djeluje isključivo na profesionalnim osnovama i obavlja poslove vezane za Nadzor i kontrolu prelaska granice BiH.¹⁸ Na čelu Granične policije BiH se nalazi direktor koji ima zamjenika i jednog pomoćnika direktora za organizaciju i operacije, koje imenuje i razrješava Savjet ministara BiH. U okviru Direkcije djeluje i Ured za saradnju s Interpolom (NCB Interpol Sarajevo), kao služba čije se nadležnosti i obaveze uređuju posebnim propisima.

Direkcija za koordinaciju policijskih tijela je osnovana Zakonom o direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za podršku policijskoj strukturi BiH. Ima status upravne organizacije u okviru Ministarstva sigurnosti/bezbjednosti BiH. Osnovni poslovi direkcije se sastoje u komunikaciji, saradnji i koordinaciji policijskih tijela u BiH sa odgovarajućim organima u BiH kao i stranim organima, standardizaciji rada u vezi sa policijskim pitanjima u BiH, organizovanjem i pripremanjem fizičke i tehničke zaštite lica i objekata organa BiH i diplomatskih predstavnika (nadležnost preuzeta od Agencije za istrage i zaštitu BiH), kao i drugim poslovima. Direkcijom rukovodi direktor sa dva zamjenika, a imenuje ih Savjet ministara na prijedlog Ministra sigurnosti/bezbjednosti.¹⁹

Obavještajno sigurnosna/bezbjednosna agencija (OSA/OBA) je samostalna upravna organizacija BiH, koja ima status pravnog lica. OSA je nadležna za prikupljanje obavještajnih podataka u vezi sa prijetnjama po sigurnost Bosne i Hercegovine, kako unutar, tako i

⁷ <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadržaj&kat=1&id=2&jezik=b> (pristupljeno dana 08.07.2014. godine)

⁸ Zakon o tužilaštvu BiH, član 7, prečišćeni tekst, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 49/09

⁹ Zakon o tužilaštvu BiH, član 12, prečišćeni tekst „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 49/09“

¹⁰ Zakon o sudu BiH, član 7, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 49/09

¹¹ <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadržaj&kat=2&id=5&jezik=b> (pristupljeno dana 08.07.2014. godine)

¹² Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09

¹³ Dr Petar Kunić, Upravno pravo posebni dio, Pravni fakultet u Banjaluci, Banja Luka 2008 (str.68)

¹⁴ <http://www.sipa.gov.ba/bs/onama.php> (pristupljeno 09.07.2014. godine)

¹⁵ Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, Član3, „Službeni glasnik BiH“ br. 27/04, 63/04, 35/05, 49/09 i 40/12)

¹⁶ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, „Službeni glasnik BiH“ br. 47/14

¹⁷ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, član56, „Službeni glasnik BiH“ br. 47/14

¹⁸ Zakon o državnoj graničnoj policiji BiH, član 2, „Službeni glasnik BiH“ br. 50/04, 27/07 i 59/09

van države.²⁰ Za svoj rad odgovorna je Predsjedništvu BiH i Savjetu Ministra BiH. Nadzor nad radom OSA-e vrši Parlamentarna skupština BiH kroz posebno tijelo: Sigurnosno-obavještajnu komisiju. U okviru Savjeta ministara postoji i Obavještajno-sigurnosna služba koja podnosi izvještaj o radu OSA-e presjedavajućem Savjeta Ministara. Agencijom rukovodi Generalni direktor koji ima zamjenika, a imenuje ih i razrješava Savjet ministara BiH.

Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (APIK) je prema Zakonu nezavisna i samostalna organizacija koja za svoj rad odgovara Parlamentarnoj skupštini BiH.²¹ Formalna nezavisnost Agencije od političkih i drugih uticaja je osigurana time što je zakonom predviđena posebna Komisija za izbor i praćenje rada agencije, ovlaštena da prati rad APIK-ai o tome obavještava Parlamentarnu skupštinu.²² Unutrašnja organizacija je regulisana istoimenim Pravilnikom prema kojem se APIK sastoji od četiri osnovne organizacione jedinice, i to: Kabinet Direktora, Sektor za prevenciju korupcije, Sektor za koordinaciju borbe protiv korupcije i Sektor za pravne, kadrovske, opšte i finansijsko-materijalne poslove. Agencijom rukovodi direktor sa svoja dva zamjenika. Nadležnosti APIK se sastoje u: izradi strategije za borbu protiv korupcije, prikupljanju statističkih podataka, koordinaciji raznih organa u borbi protiv korupcije, savjetodavnoj djelatnosti, području usaglašavanja zakonodavstva, oblasti edukacije, uspostavi međuinstitucionalne saradnje i u sferi jačanja integriteta.

Značajno je napomenuti da APIK nema nikakva istražna, odnosno represivna ovlaštenja, što u principu znači

da u slučaju eventualnih saznanja o koruptivnom ponašanju, ona jedino ima mogućnost da o takvim saznanjima obavjesti neko od tužilaštava.

Stupanjem na snagu Zakona o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u Institucijama BiH,²³ APIK je dobila određena ovlaštenja vezano za njegovo sprovođenje. APIK je nadležna da licu koje joj podnese prijavu za određenu koruptivnu aktivnost u institucijama BiH dodjeli status "uzbunjivača" (eng. *whistleblower*).²⁴ Agencija takođe ima mogućnost da rukovodiocu institucije u kojoj je zaposlen uzbunjivač, naloži da izvrši korektivnu mjeru, tj. da otkloni štetnu radnju u činjenju prema uzbunjivaču (zaštićenom licu), koja je učinjena da bi se isti odvratio od prijavljivanja ili koja predstavlja čin odmazde.²⁵ Rukovodioci institucija BiH koji ne postupe po nalogu APIK, mogu biti kažnjeni novčanom kaznom u iznosu od 10.000 do 20.000 KM.

Ovim Zakonom takođe je propisano da sve institucije BiH moraju usvojiti interne akte o načinu internog prijavljivanja korupcije. Ovakvo zakonsko rješenje olakšava zaposlenima u institucijama BiH da prijavljuju koruptivna ponašanja i podspješuje borbu protiv korupcije unutar samih institucija.

ENTITETI I BRČKO DISTRIKT

Na nivou **Republike Srpske** organi koji učestvuju u borbi protiv korupcije su tužilaštva, Ministarstvo

²¹ Zakon o agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, „Službeni glasnik BiH br 103/09“

²² Studija sistema nacionalnog integriteta, Transparency International BiH, Banja Luka 2013 (str. 124)

²³ Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u Institucijama BiH, „Službeni glasnik BiH“, broj 100/13

²⁴ Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u Institucijama BiH, član 7

¹⁹ Zakon o direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za podršku policijskog strukturi BiH, „Službeni glasnik BiH“ br. 36/8)

²⁰ <http://www.osa-oba.gov.ba/osaobabos.htm> (pristupljeno dana 08.07.2014. godine)

unutrašnjih poslova RS (MUP RS), kao i, na posredan način, sudovi.

U Republici Srpskoj postoji Republičko tužilaštvo i pet okružnih tužilaštava.

U sastavu Okružnog tužilaštva u Banjaluci postoji **Specijalno tužilaštvo** za organizovani i najteže oblike privrednog kriminala, čije nadležnosti obuhvataju i najteže oblike krivičnih djela protiv službene dužnosti, u koja spadaju i različita koruptivna krivična djela. Ovo tužilaštvo ima nadležnost na cijeloj teritoriji RS, budući da glavni specijalni tužilac ima ovlaštenje da može u svakom trenutku do podizanja optužnice doneti odluku o preuzimanju predmeta od drugih okružnih tužilaštava, ukoliko ocijeni da se radi o predmetima iz nadležnosti Specijalnog tužilaštva.²⁶ Pored glavnog specijalnog tužioca, zamjenika glavnog specijalnog tužioca i specijalnih tužilaca, u unutrašnjoj strukturi specijalog tužilaštva postoje i tužilački istražioci koji imaju status ovlaštenih lica prema Zakonu o krivičnom postupku.²⁷

Okružna tužilaštva su nadležna za sva krivična djela izvršena na teritoriji RS, izuzev onih koja ulaze u okvir nadležnosti Specijalnog tužilaštva ili Tužilaštva BiH.

Republičko tužilaštvo pred Vrhovnim sudom RS zastupa žalbe okružnih tužilaštava izjavljenih na prvostepene presude okružnih sudova, te zastupa optužnice u predmetima u kojima je Vrhovni sud ukinuo prvostepene presude i odredio ponovno suđenje.²⁸ Pored toga, ovo tužilaštvo vrši koordinaciju rada okružnih tužilaštava, rješava sukobe nadležnosti između istih i vrši druge poslove.

²⁵ Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u Institucijama BiH, član 8

Kada je riječ o sudovima, u Republici Srpskoj postoje Osnovni sudovi, Okružni sudovi i Vrhovni sud RS.

Osnovni sudovi su nadležni za krivična djela za koje je zakonom propisna novčana kazna ili maksimalna kazna do 10 godina zatvora, kao i u svim postucima protiv maloljetnika. **Okružni sudovi** su nadležni za krivična djela za koja je propisna kazna zatvora preko deset godina ili dugotrajni zatvor, kao i da odlučuju po žalbama na odluke osnovnih sudova.

Iz navedenog proizilazi da okružna tužilaštva nastupaju kako pred osnovnim, tako i pred okružnim sudovima, u zavisnosti od težine, vrste, kao i svojstva izvršioca krivičnog djela.

Vrhovni sud je nadležan da odlučuje o pravnim lijekovima protiv prvostepenih odluka okružnog suda, vanrednim pravnim lijekovima protiv pravosnažnih presuda sudova, kao i o pravnim lijekovima protiv svojih odjeljenja.

U odnosu na Specijalno tužilaštvo RS, u okviru Okružnog suda u Banjaluci osnovano je **Posebno odjeljenje za organizovani i najteže oblike privrednog kriminala**, nadležno na teritoriji cijele RS u svim slučajevima u kojima je glavni specijalni tužilac donio odluku o preuzimanju predmeta.²⁹ Po žalbama na odluke Posebnog odjeljenja odlučuje **Posebno vijeće** za organizovani i najteže oblike privrednog kriminala Vrhovnog suda RS.

²⁶ Zakon o suzbijanju organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala, član 12, „Službeni glasnik RS“ br.112/07

²⁷ Zakon o suzbijanju organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala, član 17, „Službeni glasnik RS“ br. 112/07

²⁸ <http://pravosudje.ba/vstv/faces/kategorijevijesti.jspx;jsessionid=bc584e6628580c937de903158907d50864af5e9a8f5a5873dd5fe7c45d30099.e34TbxyRbNiRb40Lb38TbheQbh0Te0?ins=108&modul=6416> (pristupljeno 10.07.2014. godine)

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske je organizovano putem pet centara javne bezbjednosti (CJB), koji se sastoje od stanica javne bezbjednosti i policijskih stanica na opštinskom nivou. CJB su direktno podređeni Upravi policije i MUP-u RS, što je posljedica unitarnog uređenja ovog entiteta. Unutar uprave kriminalističke policije MUP-a RS djeluje posebna **služba za suzbijanje organizovanog kriminaliteta i korupcije**.

Na nivou **Federacije BiH** najznačajniji organi za borbu protiv korupcije su: kantonalna tužilaštva kojih ima 10, Tužilaštvo FBiH i Policijske snage FBiH.

Federalno tužilaštvo i kantonalna tužilaštva na teritoriji Federacije BiH imaju analogne nadležnosti onima koje imaju Republičko tužilaštvo i okružna tužilaštva na teritoriji Republike Srpske. Iako u okviru kantonalnih tužilaštava ne postoje posebna odjeljenja za borbu protiv korupcije, osnovana su odjeljenja za privredni kriminal.

Na nivou Federacije BiH je tokom 2014.g. usvojen Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u FBiH.²⁹ Ovim zakonom je osnovano Posebno odjeljenje Federalnog tužilaštva za suzbijanje korupcije, organizovanog i međukantonalnog kriminala, kao i Posebno odjeljenje Vrhovnog suda Federacije BiH za korupciju i organizovani kriminal, koje bi bilo stvarno i mjesno nadležno za krivična djela za koja je nadležno Posebno odjeljenje Federalnog tužilaštva. Posebni odjel tužilaštva čine posebni zamjenik glavnog federalnog tužioca i federalni tužioci. Ovim Zakonom je uveden i institut saradnika pravosuđa, a to je svjedok osoba koja je postala pripadnik grupe za organizirani kriminal.

²⁹ Zakon o suzbijanju organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala, član 28, „Službeni glasnik RS br.112/07

U Federaciji BiH postoje opštinski, kantonalni i Vrhovni sud FBiH. Nadležnosti ovih sudova, kao i u slučaju tužilaštava, su u naravi identične onim osnovnih, okružnih, kao i Vrhovnog suda RS.

Policijski sistem Federacije BiH egzistira na dva zasebna organizaciona nivoa. Prvi, odnosno niži nivo policijskog sistema čine kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova kojih, shodno ustavnom uređenju FBiH, ima 10. Drugi organizacioni nivo čini Federalno-ministarstvo unutrašnjih poslova. Nadležnosti Federalnog MUP-a (u okviru kojeg djeluje Uprava policije) propisane su Zakonom o unutrašnjim poslovima Federacije BiH i odnose se, pored ostalog, na suzbijanje krivičnih djela terorizma, međukantonalnog kriminala, stavljanja u promet opojnih droga, organizovanog kriminala, te pronalazjenja i hapšenja izvršilaca ovih krivičnih djela u skladu sa navedenim Zakonom.³¹ Kantonalna ministarstva nisu u hijerarhijskom odnosu sa MUP-om Federacije, jer nisu sastavni dio njegove organizacione strukture, te djeluju potpuno samostalno u sprovođenju svojih poslova i zadataka.

Najznačajnije organizacije u sferi borbe protiv korupcije u **Brčko Distriktu** su: Tužilaštvo, sudovi, kao i Policijska Brčko distrikta BiH.

Opšte nadležnosti **Tužilaštva Brčko distrikta** propisane su Zakonom o Tužilaštvu Brčko distrikta i sastoje se u preduzimanju propisanih mjera i radnji u otkrivanju i gonjenju počinitelja krivičnih djela i privrednih prestupa, te vršenju drugih poslova određenih zakonom.³² Organizacionu strukturu tužilaštva čine Tužilačko odjeljenje i Administrativno odjeljenje. U sastavu administrativnog odjeljenja postoje: Odsjek za ratne zločine, Odsjek za

³⁰ Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji BiH, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj 63/14

privredni, finansijski i organizovani kriminal i Odsjek za opšti kriminal.³³

Sudsku vlast u Brčko Distriktu vrše Osnovni sud i Apelacioni sud. **Osnovni sud** ima opštu nadležnost za sva krivična djela izuzev onih koja su u nadležnosti Suda BiH. **Apelacioni sud** ima karakter drugostepenog suda i odlučuje o redovnim pravnim lijekovima izjavljenim na odluke Osnovnog suda, kao i o vanrednim pravnim lijekovima protivpravosnažnih presuda.

Policijska Brčko distrikta BiH ima potpunu, stvarnu i mjesnu nadležnost na području Brčko Distrikta BiH, propisanu Zakonom o Policijskoj Brčko Distrikta BiH.³⁴ Odgovorna je za bezbjednost svih lica u Distriktu i radi poštujući međunarodno priznata prava i osnovne slobode priznate u Ustavu BiH. Pri Policijskoj Brčko Distrikta u okviru Jedinice kriminalističke policije postoji **Odsjek za borbu protiv privrednog kriminala i korupcije**.

NORMATIVNI OKVIR

U ovom dijelu obrađena su neka od najznačajnijih djela korupcije prema važećim zakonima u BiH, kao i neki značajni domaći i međunarodni akti iz oblasti korupcije.

KRIVIČNI ZAKONI BIH (KZ BIH, KZ FBIH, KZ RS, KZ BD)

Obzirom da ne postoji suštinska razlika između važećih odredbi četiri zakona u BiH, u nastavku su obrađena krivična djela prema Krivičnom Zakonu BiH, uz navođenje eventualnih razlika.

³¹ Zakon o unutrašnjim poslovima Federacije BiH, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj 49/05

³² Zakon o Tužilaštvu Brčko distrikta BiH, „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj:19/07

³³ Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Tužilaštva Brčko Distrikta

Krivični zakon BiH u glavi XIX – Krivična djela korupcije i krivična djela protiv službene dužnosti i druge odgovorne funkcije, reguliše sledeća krivična djela korupcije: Primanje dara i drugih oblika koristi, Davanje dara i drugih oblika koristi, Protivzakonito posredovanje, Zloupotreba položaja ili ovlašćenja, Nesavjestan rad u službi, Pronevjera u službi, Prevara u službi i Posluga u službi .

Za krivično djelo **Primanje dara i drugih oblika koristi** (Po KZ RS “Primanje mita”) je karakteristično da izvršilac može biti samo službeno lice. Pojam službenog lica je po KZ BiH, KZ FBIH i KZ BD proširen i na strano službeno lice, što nije slučaj sa KZ RS. Ovo krivično djelo koje se još označava i kao pasivno podmićivanje, ima 3 oblika: pravo, nepravdo i naknadno pasivno podmićivanje.³⁵ Radnja izvršenja kod prva dva oblika se sastoji u zahtjevanju ili primanju poklona, primanju kakve druge koristi, primanju obećanja poklona, te primanju obećanja kakve druge koristi. Razlika između ova dva oblika se ogleda u prirodi službene radnje koju se službeno lice obavezalo da učini. U slučaju **pravog pasivnog podmićivanja** službeno lice se obavezuje da izvrši ili ne izvrši službenu radnju koju ne bi smjelo, odnosno koju bi moralo izvršiti, dok se u slučaju **nepravog pasivnog podmićivanja** radi o radnji koju bi službeno lice inače moralo izvršiti, odnosno ne bi ni smjelo izvršiti. Dakle, kod prvog oblika djela radi se o *nezakonitom* djelovanju službenog lica, dok se kod drugog oblika mita prima da bi se postupilo u granicama službenih ovlašćenja, tj. preduzima se *zakonita* službena radnja. **Naknadno pasivno podmićivanje** postoji kada službeno lice zahtjeva ili primi mita poslije izvršene ili neizvršene službene radnje, a primanje

³⁴ Zakon o Policijskoj Brčko Distrikta BiH, „Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, broj 2/00, 5/01, 2/02, 17/02, 6/03, 15/04, 42/04, 11/05, 33/05

mita je učinjeno u vezi sa tim radnjama.³⁶ Kod ovog oblika djela nije relevantno da li se radi o zakonitoj ili nezakonitoj radnji – on podrazumjeva radnje kako iz pravog, tako i iz nepravog pasivnog podmićivanja. Krivični zakoni u BiH ne poznaju pokušaj krivičnog djela. Primanje dara i drugih oblika koristi, budući da je ovo djelo dovršeno samim zahtijevanjem ili primanjem mita, odnosno njegovim obećanjem.

Krivično djelo **Davanje dara i drugih oblika koristi** (po KZ RS Davanje mita) se nalazi u funkcionalnom odnosu sa krivičnim djelom Primanje dara i drugih oblika koristi. Izvršiocu u ovom djelu su lica koja nemaju svojstvo službenog lica, a kada to i vrše službena lica ona to ne čine u svojstvu službenih lica. Radnja izvršenja se sastoji u činjenju ili obećanju dara. Sama službena radnja koja se traži od službenog lica može da bude nezakonita (izvršavanje ili neizvršavanje službene radnje koju ne bi smjelo, odnosno koju bi moralo izvršiti) ili zakonita (izvršavanje radnje koju bi inače moralo izvršiti, odnosno ne bi ni smjelo izvršiti). Ovdje se radi o pravom i nepravom obliku aktivnog podmićivanja. Oba oblika ovog krivičnog djela inkriminišu i posredovanje pri podmićivanju službenog lica. Posredovanje može biti učinjeno radnjama kao što su upoznavanje davaoca i primaoca mita, saopštavanja uslova i slično. Pri tome je bitno da je lice svjesno da je razlog dovođenja u vezu davaoca i službenog lica podmićivanje. Za postojanje djela nije bitno da li je službeno lice prihvatilo mito ili nije, odnosno od koga je potekla inicijativa, međutim predviđen je poseban osnov za oslobađanje od ovog djela. Takav osnov postoji pod uslovom da je službeno lice iniciralo davanje mita i da je učinilac prijavio ovakvo ponašanje prije nego što je otkriveno, odnosno

prije saznanja da je djelo otkriveno.

Za krivično djelo **Protivzakonito posredovanje** je karakteristično da je izvršilac lice kome njegov službeni ili uticajni položaj (na primjer u političkoj partiji) omogućuje posredovanje kod drugog službenog lica, da ono izvrši, odnosno propustida izvrši određenu službenu radnju. Na ovaj način je izvršena diferencijacija u odnosu na krivično djelo primanje mita, jer izvršilac djela posredovanja ne prima mito da bi izvršio ili propustio da izvrši neku radnju, već da bi izvršio uticaj na drugo lice da tako učini.³⁷ Zakon predviđa 3 oblika djela u zavisnosti od toga da li se zahtjeva izvršenje neke zakonite ili nezakonite službene radnje, odnosno da li se prima ili ne prima nagrada za posredovanje. Prvi oblik djela je lakši i predviđa posredovanje za vršenje, odnosno nevršenje neke zakonite radnje. Kod drugog oblika djela posredovanje se vrši da bi se izdejstvovala neka nezakonita radnja, tj. radnja koja se ne bi smjela izvršiti ili bi se morala izvršiti. Treći oblik djela postoji kada je za protivzakonito posredovanje primljena određena naknada, s tim da navedeno posredovanje treba da izdejstvuje vršenje ili nevršenje neke nezakonite radnje. Ovdje se radi o težoj kvalifikaciji drugog oblika djela.

Zloupotreba položaja i ovlaštenja postoji kada službena ili odgovorna osoba, iskorištavanjem svog položaja ili ovlaštenja, prekorači granice službenog ovlaštenja, pa pribavi sebi ili drugom imovinsku korist, drugom nanese štetu ili teže povrijedi prava drugog.

Pronevjera u službi postoji kada izvršilac, s ciljem pribavljanja za sebe ili drugog imovinske koristi, prisvoji novac, vrijednosne papire ili druge pokretne stvari koje su mu povjerene.

³⁵ Babić M, Filipović Lj, Mraković I, Raljić Z, *Komentari krivičnih zakona u BiH, Savjet Evrope i Evropska komisija, Sarajevo 2005*

³⁶ Babić M, Filipović Lj, Mraković I, Raljić Z, *Komentari krivičnih zakona u BiH, Savjet Evrope i Evropska komisija, Sarajevo 2005 (str. 714)*

³⁷ Babić M, Filipović Lj, Mraković I, Raljić Z, *Komentari krivičnih zakona u BiH, Savjet Evrope i Evropska komisija, Sarajevo 2005, str 719*

Prevara u službi postoji kada službena ili odgovorna osoba, s ciljem da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, podnese lažne račune ili na drugi način dovede u zabludu drugu ovlaštenu osobu, pa ta druga osoba nešto isplati službenoj ili odgovornoj osobi.

Posluga u službi postoji kada se neko neovlašteno posluži novcem, vrijednosnim papirima ili drugim pokretnim stvarima koje su mu povjerene u službi ili u radu, i ako te stvari da trećem licu na poslugu.

OSTALI UNUTRAŠNJI I MEĐUNARODNI AKTI

Značajniji unutrašnji akti iz oblasti korupcije, pored već navedenih krivičnih zakona, su: Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH, Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH.

Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH je donesen 16. decembra 2013. godine i njime je u domaće zakonodavstvo uveden pojam uzbunjivača (eng. Whistleblowers), predviđen članom 33 UN Konvencije protiv korupcije. Zakon reguliše status lica koji prijavljuju korupciju (uzbunjivača), postupak prijavljivanja korupcije, postupak zaštite ovih lica, kao i obaveze institucija u vezi sa prijavljivanjem korupcije.³⁸ Predviđene su dvije vrste zaštićenog prijavljivanja i to interno i eksterno. Interno prijavljivanje podrazumjeva podnošenje prijave nadređenom licu, rukovodiocu ili drugom licu koje je odgovorno za zakoniti rad institucije. Eksterno prijavljivanje se odnosi na podnošenje prijave organu nadležnom za krivično gonjenje, Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, odnosno javnosti. Eksterno prijavljivanje se vrši u slučaju da postupak internog prijavljivanja traje više od 15 dana, ukoliko uzbunjivač smatra da je lice koje odgovorno za zakonit rad institucije povezano sa koruptivnom radnjom. Status uzbunjivača dodjeljuje

APIK. Lica koja imaju status uzbunjivača su oslobođena od materijalne, krivične i disciplinske odgovornosti za otkrivanje poslovne tajne prilikom prijave korupcije, te su zaštićena od štetnih radnji svojih poslodavaca, na način kako je to opisano u djelu ovog rada koji se odnosi na Agenciju za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije. Na ovaj način je pružena zaštita licima koja u „dobraj vjeri i na razumnim osnovama“ podnose prijave protiv navodnih učinilaca za krivična djela korupcije.

Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti propisuju se mjere i postupci u finansijskom i nefinansijskom sektoru s ciljem sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Kao obveznici provođenja mjera predviđenih zakonom određeni su banke, pošte, agencije za nekretnine, mjenjačnice, advokati, notari itd.³⁹ Obaveze ovih lica su procjena rizika klijenata poslovnog odnosa ili transakcije, kao i indentifikacija i praćenje klijenata. Zakonom su takođe definisani zadaci i nadležnosti Finansijsko-obavještajnog odjeljenja (FOO) SIPA-e, koja je u principu nadležna da prima, sakuplja, evidentira i analizira podatke, informacije i dokumentaciju od obveznika, i dostavlja ih tužilaštvu i drugim stranim i domaćim ogranim na njihov zahtjev ili po službenoj dužnosti. FOO ima i ovlaštenje da izda nalog za privremeno obustavljanje transakcija, ukoliko posumnja u postojanje pranja novca ili finansiranja terorističke aktivnosti u vezi sa nekom transakcijom, računom ili licem.⁴⁰

Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH je prvi put donesen 23. aprila 2004. godine, a u 2014. godini je usvojen novi Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH.⁴¹ Svrha ovog Zakona je pružanje zaštite svjedocima

³⁸ Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u Institucijama BiH, član 1, „Službeni glasnik BiH“, broj 100/13

u slučajevima kada su oni ili članovi njihove porodice suočeni sa prijetnjom opasnom po život, zdravlje ili slobodu, zbog svoje namjere da svjedoče. Program za zaštitu svjedoka pokreće i vodi Odjeljenje za zaštitu svjedoka pri Agenciji za istrage i zaštitu BiH.

U Republici Srpskoj je u 2010. godini, a u Federaciji BiH u 2014. godini usvojen **Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine**.⁴² Ovim zakonima su uspostavljene agencije za upravljanje oduzetom imovinom i uvedene su takozvane finansijske istrage. Cilj finansijske istrage je prikupljanje svih dokaza koji ukazuju na obim, iznos, vrstu, stvarnu vrijednost i druge okolnosti u vezi sa zakonitim prihodima osumnjičenog ili optuženog, odnosno povezane osobe, njihovim troškovima života i stvarnim mogućnostima zakonitog sticanja imovine za koju postoje osnovi sumnje da je pribavljena krivičnim djelom.⁴³

Krivični zakoni na svim nivoima definišu načine i uslove za oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom.

U zakonodavnom okviru u BiH ne postoji korupcija u privatnom sektoru, iako UNCAC sugeriše državama potpisnicama da u svoje zakonodavstvo uvedu tu inkriminaciju. Drugim rječima, još uvijek ne postoje zakonom propisana krivična djela gdje bi, na primjer, davanje mita vlasniku nekog privrednog društva u privatnom

vlasništvu da nešto učini ili ne učini, bilo sankcionisano kao krivično djelo.

Od međunarodnih akata iz oblasti borbe protiv korupcije svakako je naznačajnija **Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv korupcije**. Ova Konvencija je usvojena 31. oktobra 2003. godine na Generalnoj skupštini UN-a, rezolucijom broj 58/4, a Predsjedništvo BiH je na 89. redovnoj sjednici 27.03.2006.g. donijelo odluku o njoj ratifikaciji. UNCAC predstavlja prvi globalni, pravni instrument o korupciji i sveobuhvatni dokument koji sadrži mjere za prevenciju, kriminalizaciju i međunarodnu saradnju. Konvencija je podijeljena na 5 osnovnih djelova i to: *Opšte odredbe* (osnovni pojmovi i ciljevi konvencije); *Prevencija* (zahtjev za države potpisnice da prihvate određene efektivne mjere u borbi protiv korupcije); *Krivično-pravni dio* (koji definiše različite inkriminacije iz oblasti korupcije i sadrži zahtjev državama da te inkriminacije inkorporiraju u svoje zakonodavstvo); *Međunarodna saradnja* (podrazumijeva specifične forme uzajamne pravne pomoći između država potpisnica); *Povrat imovine* (koji definiše određene pojmove za povrat imovine, propisuje postupak povrata imovine i sl.)

Pored toga, Bosna i Hercegovina je ratifikovala i Krivično-pravnu konvenciju o korupciji Savjeta Evrope (iz 1999. g.) i Građansko-pravnu konvenciju o korupciji Savjeta Evrope (iz 1999. godine).

⁴³ Član 9 stav 1 Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom FBiH

ISKUSTVA ORGANA ZA PROVOĐENJE ZAKONA O DOBRIM PRAKSAMA I BARIJERAMA ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE U BIH

Kao sastavni dio projektnih aktivnosti, s ciljem razmjene iskustva i pozitivnih praksi, Transparency International Bosne i Hercegovine je u saradnji sa Transparency International Češke Republike, juna mjeseca 2014. godine organizovao okrugli stol - *Najbolje prakse u istraživanju i procesuiranju korupcije*, u okviru projekta *Podrška nezavisnosti organima za provođenje zakona u otkrivanju slučajeva korupcije*. Na istom su sudjelovali predstavnici menadžmenta najrelevantnijih pravosudnih institucija u Bosni i Hercegovini, kao i agencija za sprovedbu zakona i to: Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH, Uprave za indirektno oporezivanje BiH, Direkcije za koordi-

naciju policijskih tijela BiH, Tužilaštva BiH, Federalnog tužilaštva, Republičkog Tužilaštva RS, Tužilaštva Brčko Distrikta BiH, Federalne uprave policije, MUP-a kantona Sarajevo, MUP-a Tuzlanskog kantona, Transparency International-a Češke Republike, kao i Transparency International-a BiH.

U nastavku je pregled tema o kojima je vođena diskusija na okruglom stolu:

1. Izvori informacija o slučajevima korupcije – zviždači, policijske operativne istrage, veze sa drugim krivičnim slučajevima, istraživanje javnih baza podataka

³⁹ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, član 4, Službeni glasnik BiH br. 47/14

⁴⁰ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, član 58

⁴¹ Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH, „Službeni glasnik BiH“ 36/14

⁴² Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela, Službeni glasnik RS br. 12/10, Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom, Službene novine FBiH 73/14

2. Početak formalne istrage

- Političke prepreke/moguće intervencije kao rizik za nepristrasnost
- Tehničke prepreke (pitanja nadležnosti – sukob nadležnosti, moguće promjene nadležnosti, pristrasnost), administrativne prepreke za otpočinjanje istrage

3. Istrage

- Kapacitet istrage (kadar, broj slučajeva u portfoliju jednog istražitelja, šanse za uspostavljanjem specijalnih istražnih timova, količina posla u jednostavnim nasuprot najkomplikovanim slučajevima)
- Profesionalni kapacitet (dostupnost IT eksperata, eksperata za pranje novca, za poreska pitanja)
- Uloga javnog tužioca u istrazi (kada počinje, nivo učesća, moć)

4. Korištenje različitih istražnih pravnih instrumenata (i njihova upotreba kao dokaza)

- Prislušivanje i druge forme prisluškivanja
- Svjedoci, glavni svjedoci, svjedoci sa skrivenim identitetom
- Finansijske istrage o mogućem pranju novca

5. Slučajevi korupcije u sudskom postupku - iskustva o tome kako sudovi tretiraju slučajeve korupcije, kako prihvataju dokaze

6. Slučajevi dobrih praksi - razmjena informacija o slučajevima u kojima je korupcija otkrivena, istražena i sankcionisana

Pozitivno zakonodavstvo detaljno je regulisalo početak i tok krivičnog postupka na svim administrativno-teritorijalnim nivoima u Bosni i Hercegovini, pri čemu je predvidjelo i isključivu nadležnost tužioca u pokretanju službene krivične istrage.⁴⁴

Veliki značaj u cjelokupnom krivičnom procesu imaju informacije o mogućem vršenju krivičnih

djela, temeljem kojih se otvara mogućnost provedbe predistražnih i istražnih radnji od strane nadležnih organa. Navedene informacije mogu pristići iz raznih izvora, počevši od službenih i anonimnih prijavi podnesenih nadležnim organima u pismenoj formi, usmenom dojavom na zapisnik ili bez istog, medijskim napisima i člancima (naročito iz domena istraživačkog novinarstva), podacima dostavljenim od zviždača ili informanata, kao i na druge načine podesne da agencijama za provođenje zakona, odnosno pravosudnim institucijama, daju adekvatnu podlogu za sticanje dodatnih saznanja i prikupljanje dokaza na osnovu kojih bi se donijela odgovarajuća odluka ili uložili pravilno usmjereni napor i ka procesuiranju počinitelja krivičnih djela.

Kada su konkretno u pitanju medijski napisi i članci kao rezultati primjene istraživačkog pristupa u novinarstvu, u odnosu sa krivičnim postupkom isti ispoljavaju brojne snage i slabosti. S jedne strane, nepobitna je njihova važnost i težina u smislu stvaranja mogućnosti tužiocima da, po zaprimanju medijskog izvještaja koji argumentirano upućuje na moguće nezakonitosti u postupanju pojedinaca ili skupina, iniciraju preduzimanje konkretnih predistražnih i istražnih radnji. Naime, tužilaštva, postupajući prema navodima sadržanim u medijskim napisima, mogu angažirati agencije za provedbu zakona radi provođenja odgovarajućih operativnih radnji provjere ili, pak, ukoliko izvori to opravdavaju, istražnih radnji.

Praksa u Bosni i Hercegovini, međutim, ne pokazuje dovoljno rezultata na ovom polju, a što je svakako posljedica realnih problema kako u žurnalističkom domenu, tako i kod organa za provođenje zakona, koji predstavljaju otežavajuće okolnosti u korištenju medijskih izvještaja od strane nadležnih organa.

Medijska scena u Bosni i Hercegovini naglašeno je konkurentna i veoma često podvrgnuta političkim i drugim pritiscima. Dosadašnji razvoj medija, i vrlo

teška ekonomska situacija koja predstavlja svojevrsan pritisak na njihovu objektivnost izvještavanja, doprinosi dominantnom stavu unutar pravosudnih i policijskih organa da trenutno u BiH nema dovoljno kvalitetnog i ozbiljnog istraživačkog novinarstva sa utemeljenim informacijama na koje se krivični postupak može osloniti; jedan dio medija je veoma često politički orijentisan ili pak okrenut ka međusobnom rivalstvu, kao i senzacionalistički nastojen, vođen povećanjem tržišnog plasmana neovisno o punoj objektivnosti i istinitosti izvještavanja.

U pravosudnim institucijama uglavnom se redovno evidentiraju saznanja i informacije pribavljene iz medijskih izvještaja o mogućem vršenju krivičnih djela, te potom ta saznanja i informacije podliježu odgovarajućim provjerama. Međutim, medijski napisi nisu uvijek pouzdani, a nerijetko su proizvedeni fokusom medija vezanim za aktuelna događanja i procese, kao što su u prethodnom periodu bili ratni zločini i zloupotrebe u procesu privatizacije (primjerice, medijski napisi u predmetu „Kamp Pogorelica“). Naravno, sporadični slučajevi u Bosni i Hercegovini postoje, kao što postoje i u pravosudnim predmetima drugih država. U Češkoj Republici, primjerice, zabilježeno je nekoliko slučajeva u kojima su mediji uticali na pokretanje odgovarajućih tužilačkih radnji, i to u slučajevima političke korupcije, tako što su razotkrili koruptivne radnje i sa njima upoznali nadležne organe.

Na nivou Bosne i Hercegovine tek krajem 2013. godine usvojen Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju (uzbunjivači) i njegova primjena još uvijek nije zaživjela. Entiteti i Brčko Distrikt još uvijek nemaju ove propise, mada postoji tendencija da se unutar pojedinih javnih organa i institucija otvaraju telefonske linije za prijavu korupcije. Slična je praksa i u nevladinom sektoru,⁴⁵ građanima se pružaju pravni savjeti, a primljene prijave građana, sa dovoljno podataka o mogućim nepravilnostima u javnim organima, se dalje prosleđuju

nadležnim organima. Međutim, sve ove aktivnosti još uvijek nisu urodile nekim značajnijim plodom jer je stepen povjerenja građana u sistem na prilično niskom nivou, efikasnost procesuiranja korupcije takođe, a opšta klima u društvu i dalje destimulativna. Tako, na primjer, i dalje nisu rijetke prijetnje i napadi na novinare koji objelodanjuju korupciju.

Sistem, time dobrim dijelom biva prepušten sam sebi, pa vrlo mali broj tzv. KTA predmeta (predmeta u kojima još uvijek nema dovoljno dokaza za službeno pokretanje istrage) biva pretočen u konkretne istražne radnje. U takvoj klimi, nepovjerenje, ustručavanje ili pak otvoreno odbijanje građana da budu angažovani u krivičnim postupcima, a naročito da postanu njegovim ključnim dijelom kroz svjedočenje i samovoljno pristupanje istražnim organima radi dostavljanja informacija, predstavlja objektivni problem koji potencijalno dodatno otežava djelovanje državnih organa u pravcu procesuiranja krivičnih djela. Naročito je taj problem evidentan u radu agencija za sprovedbu zakona, koje po zaprimanju informacija o mogućim krivičnim djelima imaju obavezu vršiti provjere, te u vršenju navedenih provjera postupati na način koji će omogućiti intenzivno i duboko istraživanje činjenica i okolnosti, u čemu je prisutno i evidentno nekoliko prepreka: nepouzdanost svjedoka/lica koja se saslušavaju prilikom provjera, neophodnost naredbe pravosudnih institucija kod provjera podataka o transakcijama (podaci pohranjeni u bankama), kao i obeshrabrujući faktor da, nasuprot uloženom trudu, krivični procesi koruptivne prirode na sudovima rezultiraju niskim kaznama i oslobađajućim presudama i pored akumuliranih dokaza.

Naravno, time se otvara i specifično poglavlje u kojem segmenti krivičnog postupka često nisu najjasnije

⁴⁴ Krivični zakoni i zakoni o krivičnom postupku BiH, FBiH, RS, i Brčko Distrikta BiH

⁴⁵ Centar za pružanje pravne pomoći u borbi protiv korupcije, Transparency International BiH, <http://ti-bih.org/>

razgraničeni: naime, iako istraga u zakonskom smislu nije zanemariva, i ista se svakako pokreće uz postojanje osnova sumnje o izvršenom krivičnom djelu, osnovni cilj istrage i dalje ostaje taj da ona dovede do akumuliranja dovoljne količine relevantnih dokaza koji će omogućiti podizanje optužnice, te omogućiti da se ishodi osuđujuća presuda ukoliko je optuženi kriv. Pritisak medija i pritisak javnosti nerijetko dovode do samog pokretanja istrage (javno obznanjenog ili tajnog), ali pokretanje istrage bez odgovarajuće podloge u dokaznom materijalu ili objektivnim okolnostima koje je neophodno prezentirati u sudskom postupku ne rezultiraju uspjehom.

Ipak, i pored navedenih problema, pozitivni primjeri saradnje i pomoći u krivičnom postupku protiv korupcije nisu posve izostali. Na području Brčko Distrikta su tako saznanja o korumpiranosti profesora Ekonomskog fakulteta inicirala službene radnje. Uspješnom provedbom istrage i istražnih radnji, podignuta je optužnica za krivično djelo primanja dara, te je navedeni profesor pravosnažno osuđen i uz to sankcioniran prekidom rada na fakultetu.

U domenu djelovanja Uprave za indirektno oporezivanje, građanima i „zviždačima“ otvorene su i mogućnosti anonimne prijave, koje stižu posredstvom otvorene telefonske linije i pismenim putem. Omogućeno je prijavljivanje svakog oblika nezakonitetrgovine, utaje poreza ili carine, te nezakonito ponašanje poreskih inspektoraili carinskih službenika UINO. Po zaprimanju prijave, vrše se preliminarne provjere, a zatim se prosljeđuju istražnih organima. Do 70% informacija zaprimljenih na navedeni način biva odbačeno; ostale se prosljeđuju u rad. U pogledu prijave o korupciji službenika UIO, oko 5% – 7% zaprimljenih prijava na godišnjem nivou se odnosi na koruptivna djela službenika uprave, koje se podvrgavaju provjerama. Međutim, nijedan takav slučaj nije rezultirao podnošenjem krivične prijave. Nasuprot tome,

podnesenim krivičnim prijavama najčešće rezultiraju policijske operativne istrage, ili pak otvoreni predmeti UIO, u kojima se naplati od 400–700 hiljada KM kazni godišnje. Navedeno pak važi za ekonomske predmete nekoruptivne prirode, ali i pored toga, aktivnosti na suzbijanju tekućih predmeta su u toku i neki pomaci su evidentni. Poseban problem je i još uvijek neblagovremena i nedovoljno efikasna međunarodna saradnja, obzirom da jedan dio spornih predmeta ima elemente međunarodne uvezanosti. U praksi se dešava da se do potrebnih informacija iz drugih zemalja dođe kasno, kada već nastupi zastara.

U pogledu ostalih izvora informacija koje mogu podstaći iniciranje krivičnog postupka, nemoguće je ne istaći neadekvatan rad državnih organa koji prate određene procese (npr. agencije za privatizaciju na entitetskim nivoima, jedinice za profesionalne standarde, itd.), a što posljedično uzrokuje i neblagovremeno uočavanje nedostataka, propusta ili zloupotreba u procesima. Postojanje tijela nalik na hrvatski Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK) znatno bi podspješilo mogućnost praćenja koruptivnih pojava. Nažalost, trenutna situacija u Bosni i Hercegovinipodrazumijeva veoma mali broj tužilaca posvećenih konkretnom pitanju, i to bez odgovarajuće podrške u smislu adekvatno i detaljno razrađenih zakonskih rješenja usmjerenih na suzbijanje koruptivnih pojava, dovoljnog broja stručnih saradnika, pravnih i ekonomskih istražitelja, drugog administrativnog osoblja, zasebnih institucija za suzbijanje korupcije sa odgovarajućim ovlastima i posebnih jedinica unutar policijskih organa ili pak čitavih manjih organizacija formiranih isključivo za pružanje kadrovske i resursne podrške suzbijanju korupcije. Nasuprot tome, u hrvatskom USKOK-u aktivno je četrdeset tužilaca iz PNUKOK-a (Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta) kao servis isključivo posvećen podršci USKOK-u.

Kada su u pitanju izvještaji reviziji javnih institucija u Bosni i Hercegovini, zakoni o reviziji institucija i organa javnog sektora na nivoima BiH FBIH, RS i BD BiHna određeni način predviđaju i dostavljanje informacija organima za provođenje zakona, u slučajevima da postoje indicije o postojanju značajnih kršenja zakona. Novijim izmjenama Zakona o reviziji javnog sektora RS predviđena je obaveza dostavljanja samo kopije dijela izvještaja glavnog revizora o provedenoj finansijskoj revizijikoji sadrži negativno mišljenje Glavnom republičkom tužiocu Republike Srpske.⁴⁶ Nasuprot tome, prema Zakonu o reviziji javne uprave i institucija Brčko Distrikta BiH, kopije svih izvještaja o provedenim finansijskim revizijama se, pored Skupštine i Vlade, dostavljaju i Tužilaštvu Brčko Distrikta.⁴⁷ Dosadašnji zabilježeni uspjesi su bili skromni: od pet ili šest lica protiv kojih je u Brčko distriktu vođena istraga povodom navoda iz izvještaja, jedno lice je osuđeno. Otežavajućim okolnostima iz ugla pravosudnih organa se smatra i to što uredi za revizijujavnog sektora nemaju karakter institucija koje prikupljaju podatke i dokaze relevantne za krivični postupak, što se rukovode drugačijom vrstom standarda, ne provode dubinsku kontrola pojedinih spornih okolnosti, a naročito što se ne utvrđuju šteta ili korist kao bitan krivičnopравни element djela. Poseban problem u ovom domenu je pitanje blagovremenosti dobijenih informacija. Sve revizorske institucije bi ove informacije trebalo da dostavljaju u toku samog postupka vršenja revizije, kada se neregularnost otkrije, a ne po okončanju revizije i objavljivanju revizorskog izvještaja, do kada već ima dovoljno vremena da se eventualni dokazi uklone i izvrši nepropisan uticaj na potencijalne svjedoke.

Praksa u Republici Srbiji tome pristupa na bitno drugačiji način; unutar Državne revizorske institucije Republike Srbije, tim stručnjaka posvećen je pripremanjem i podnošenjem krivičnih prijava i izvještaja nastalih temeljem revizije. Stoga se važnim faktorom daljnjeg napretka smatra dodatno propisivanja i

insistiranje na primjeni obavezazlužbiza reviziju da vrše prijavljivanje krivičnih djela nadležnim tužilaštvima, i to u fazi vršenja postupka revizije, čim dođu do relevantnih informacija.

Navedeno je i jedan od bitnih stavova i propagiranih mjera Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH, koja se i sama suočava sa širokim spektrom problema u djelovanju, kao što je već pomenuto u prethodnom poglavlju. Sam Zakon o agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije nije dao Agenciji nijedan upotrebljiv alat, nijednu primjenjivu nadležnost, nijedno ovlaštenje koje bi omogućilo neposredan obračun sa manifestnim oblicima korupcije. Ciljevi rada Agencije, poput identifikiranja i eliminiranja uzroka korupcije, stvaranja odnosa netolerancije spram korupcije, osiguravanja i unapređenja pravnog okvira za prevenciju korupcije su teško ostvarivi u postojećem okviru. Iako je prevencija okosnica uspješne borbe protiv korupcije, mišljenje pojedinih medija i šire javnosti u BiH je da su APIK-u uskraćena ovlaštenja poput onih koja pripadaju Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, Obavještajnosigurnosnoj agenciji, ili uopće bilo kojoj agenciji za provedbu zakona na državnom nivou, sa tendencijom da se zapravo spriječi postojanje efikasnih mehanizama za borbu protiv korupcije, a zloupotrebe ovlasti, naročito u slučajevima tzv. visokog profila, zataškaju.⁴⁸ U postojećoj konstelaciji datih joj ovlaštenja, evidentno je da Agencija gotovo da neće biti u mogućnosti raditi bilo šta drugo osim poslova vođenja statističkih podataka i predlaganja mjera čije će prihvatanje i primjena od strane nadležnih organa još uvijek biti upitne.

⁴⁶ Zakon o reviziji javnog sektora Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 98/05 i 20/14

⁴⁷ Zakon o reviziji javne uprave i institucija u Brčko Distriktu BiH

⁴⁸ BiH ogrezla u korupciji, <http://www.rtvbn.com/311060/BiH-ogrezla-u-korupciji>

Nadalje, **pitanja nadležnosti** pojedinih pravosudnih institucija u BiH nikako da dobiju svoj konačni ishod i udare temelje nespornom budućem djelovanju u krivičnopravnom domenu. Jedno od najčešćih pitanja koje se postavlja, a tiče se neposrednog razmatranja predmeta pred Sudom BiH, jeste pitanje nadležnosti. Ovdje se zalazi u sferu opravdanih prigovora i kritika upućenih na račun BiH pravosuđa: Zakon o Sudu BiH, naime, propisuje da nadležnost Suda BiH postoji kada krivična djela (bilo iz Krivičnog zakona BiH, ili iz krivičnih zakona entiteta) ugrožavaju suverenitet, teritorijalni integritet, političku nezavisnost, nacionalnu sigurnost i međunarodni subjektivitet Bosne i Hercegovine.⁴⁹ Kontradiktorni zaključci i interpretacije, simptomatični za primjenu člana 7. Zakona o Sudu BiH, postoje stoga što se nijednim pravnim aktomne propisuje kategorički, taksativno, ili barem sa naznakama koje bi podlijegale adekvatno usmjerenoj diskrecionoj ocjeni, šta to podrazumijeva ugrožavanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti, nacionalne sigurnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine, šta su to tačno ozbiljne reperkusije ili štetne posljedice na privredu BiH, ili van teritorija datog entiteta i Brčko Distrikta BiH. Sukladno tome, mnogi se s pravom žale i prigovaraju na selektivnost Suda BiH u ocjeni da li neko djelo, propisano krivičnim zakonima entiteta, može biti procesuirano pred tim sudom. Kontinuirano se nameće problematika u vezi sa pitanjima srazmere prouzrokovane štete da bi se smatralo kako za djelo iz entitetske nadležnosti fizičku ili pravnu osobu može tužiti Tužilaštvo BiH, i kako za isto djelo može suditi Sud BiH, te koji jeu pitanju iznos protivpravno stečene imovinske koristi koji mora biti zloupotrijebljen u vršenju funkcije, da bi se ustanovilo postojanje ekonomskih reperkusija i van

granica kantona ili entiteta. Nažalost, konkretnog, standardiziranog, zakonski uobličenog i pravno neoborivog odgovorana ta pitanja nema, jer pravosudni funkcioneri svoje odgovore u pojedinim slučajevima daju isključivo u skladu sa svojim shvatanjima i interpretacijama člana 7 Zakona o Sudu BiH.

Posljedica navedene normativne postavke je neusklađenost sudske prakse koja u pojedinim slučajevima pokazuje da se Sud BiH proglasio nenadležnim za određena krivična djela propisana krivičnim zakonima entiteta, dok je pak u drugim slučajevima gdje je prouzrokovana šteta bila znatno manja, zasnovao nadležnost. I pored tako jednostavnog i eklatantnog primjera neusaglašenosti postupanja i odlučivanja, primjera koji graniči sa povredama ljudskih prava, nemoguće je proglasiti kao isključivo neodgovorne tužioce i sudije, osim u smislu da nisu dovoljno glasni u zahtjevima da se otklone ovakve nejasnoće koje upravo njima pričinjavaju najveće probleme u radu. Najveća odgovornost zapravo počiva na predstavnicima zakonodavnog tijela, od kojih neki, u strahu od budućeventualnog procesuiranja, paze da ne otklanjaju bilo kakve zapreke u radu pravosudnih organa koje bi im u slučaju krivičnog gonjenja mogle odgovarati. Pitanje nadležnosti, otvoreno i neriješeno, jedan je od najvećih problema sa kojim se suočava državno pravosuđe, već i stoga što je upitno koliko se efikasno entitetski pravosudni organi mogu suočiti sa zloupotrebama vršilaca izvršne i zakonodavne vlasti u entitetima, ili zločinima počinjenim od strane lokalnih moćnika. Sud i Tužilaštvo BiH su, zbog relativno bolje zaštićene nezavisnosti i ingerencija na teritoriju cijele države, u daleko boljem položaju da procesuiraju takozvane „osjetljive predmete“, pri čemu im već u samom startunormativna neuređenost postavlja zapreke.

Ova konstatacija ne ekskulpira niža tužilaštva i sudove. Naprotiv, u okolnostima potpune nezavisnosti i samostalnosti u odnosu na lokalne budžete i one koji ih

kroje, svako bi tužilaštvo i svaki sud, bili oni okružni ili kantonalni, entitetski ili državni, bili itekako u položaju da procesuiraju počinitelje krivičnih djela ma ko oni bili, i ma kakvu funkciju obnašali. Nažalost, BiH je država u kojoj neposredne političke veze, poznanstva i položaji ostvaruju najveći uticaj, te je stoga trenutno gotovo nerealno očekivati da pravosuđe na lokalnom nivou bude posve oslobođeno pritisaka, ili pak podlijevanja istim, a što nedvojbeno utiče na iniciranje i rješavanje krivičnih postupaka.

Proces provedbe istrage u krivičnom postupku ujedno je i značajan kamen spoticanja u uspješnoj realizaciji krivičnog postupka. Posljednjih godina u Bosni i Hercegovini poduzeti su značajni iskoraci u smislu obezbjeđivanja adekvatnih resursa i kadrovskih kapaciteta za suočavanje sa problematikom rastućeg broja krivičnih djela, ali i pored toga, u navedenom domenu postoji još mnogo prostora za poboljšanja i unapređenja. Naime, čak i kada pitanja budžeta i kapaciteta za suočavanje sa koruptivnim predmetima i provođenje istraga nisu sporna u intenziviranju rada na predmetima korupcije, i dalje ostaje pitanje odgovornosti za pokretanje sličnih postupaka, odnosno činjenica da se krivični postupci u predmetima korupcije protiv javnih djelatnika ne mogu pokretati olako i bez čvrstog temelja.

Naime, u slučaju pokrenute istrage, državni službenici podliježu suspenziji, a u slučaju podizanja optužnice funkcioneri moraju dati ostavke. To otvara pitanje realne potrebe za pojačanim oprezom u postupanju, i pažljivom vaganju opravdanosti pokretanja postupka koji su ne samo profesionalna, pravna, nego u konačnici i moralna obaveza. Upravo stoga se kao problem u radu pravosudnih institucija potencira i manjak kvalitetnih ulaznih informacija i neblagovremenog reagiranja, a koji se ogledaju u dostavljanju krivičnih prijava kojima nedostaju adekvatno provjerljive činjenice, ili pak dostavljanju prijave koje nisu zasnovane na dokazima.

Ovo je, svakako, pojava koja uticaja ima u sporadičnim slučajevima, i nemoguće je tvrditi da izostanak ili nedovoljnost dokaza predstavlja standard u slučajevima korupcije; ipak, počinioci krivičnih djela korupcije u samom vršenju djela pomno vode računa o tome da uklone tragove i dokaze koji bi im u eventualnim krivičnim postupcima mogli škoditi, ili se pak za to pobrinu naknadno, kada krivični postupak već bude iniciran. U pravosudnoj praksi poznati su primjeri kada su, recimo, iz arhiva pojedinih institucija nestajali dokumenti čiji bi protivzakonit sadržaj predstavljao odlučujući dokaz u krivičnom postupku.

Adekvatni resursi i kapaciteti, ipak, nisu dostupni i uspostavljeni za sve faze i nijanse krivičnog postupka. U Bosni i Hercegovini, na svim nivoima, još uvijek se značajni iznosi izdvajaju na angažiranje pojedinačnih *vještaka* u pojedinačnim slučajevima, a čija su stručna znanja u davanju nalaza i mišljenja od suštinskog značaja za prihvatanje tih istih nalaza od strane sudova u krivičnom postupku. U tom smislu, izdvaja se stvarna potreba osnivanja odgovarajuće institucije za poslove vještačenja, naročito ekonomskih vještačenja u privrednim predmetima, budući da se nedostatak slične institucije osjeti i na troškovima i na efikasnosti.

S druge strane, navedeni resursi i izostanak istih ne predstavljaju jedini problem. Ni zakonski okvir koji propisuje i regulira postupanje u domenu krivičnog postupka nije sasvim razrađen i nedovoljno je razvijen za moderne okolnosti i trendove u kriminalitetu, a to je slučaj i sa podzakonskim aktima koja ne podržavaju adekvatno provođenje posebnih istražnih radnji i pojedinih drugih postupaka i tehnika. U novije vrijeme je vrlo teško, pa i gotovo nemoguće tehnički ispratiti komunikaciju između počinitelja krivičnih djela, budući da se ista odvija putem elektronskih sredstava i softvera koji nije pokriven ni zakonskim okvirom ni tehničkim mogućnostima većine istražnih organa. Nedostatak osposobljenog kadra ili odgovarajuće osposobljenih

⁴⁹ Zakon o Sudu BiH, član 7. „Službeni glasnik BiH“, broj 29/00, 16/02, 24/02, 3/03, 37/03, 42/03, 4/04, 9/04, 35/04, 61/04, 32/07 i 49/09

posebnih jedinica, naročito se osjeti u domenu posebnih istražnih radnji poput tajnog praćenja ili snimanja prostorija, ali i u domenu forenzičkih postupaka koji, prema normativnom okviru, nisu blagovremeno raspoloživi. Upotreba prikrivenih istražitelja također je suočena sa poraznom činjenicom da nema osnovnih tehničkih i drugih mogućnosti primjene (na primjer, propisi ne dopuštaju da se ovim licima izdaju dokumenta koja će podržavati njihov „prikriveni“ identitet, a jedan broj lica koja su ranije obavljala ove poslove su već poznata kriminalnom miljeu u koji bi trebalo da se infiltriraju).

Drugi problem koji se najčešće manifestira, a koji se nerijetko pominje i u javnosti, jeste cjelokupno procesno zakonodavstvo na državnom, ali i drugim nivoima u BiH. Činjenica je, i to se provlači kako kroz samu strukturu i sadržinu Zakona o krivičnom postupku, tako i kroz konstatacije brojnih stručnjaka, da je ZKP konstruiran u vidu svojevrstne fuzije dva različita modela krivičnog postupka, a njegov sukob sastavljen je od kontinentalnoevropskih i angloameričkih pravnih rješenja. Tako osmišljen Zakon o krivičnom postupku BiH mogao je predstavljati kvalitetnu cjelinu sačinjenu od prihvatljivih i prilagodljivih elemenata evropske i američke pravne tradicije i prakse, ali je nedvojbeno i da tako koncipiran zakon mora proći kroz određene izmjene i prilagodbe koje bi pospješile efikasnost pravosudnog sistema čiji je osnovni zadatak upravo primjena krivičnog zakonodavstva. Nažalost, iako nekoliko puta mijenjan i dopunjavan, Zakon o krivičnom postupku i dalje sadrži značajne kontradiktornosti, ili pak odredbe podložne interpretaciji tužioca, sudije pojedinca, predsjednika vijeća i advokata, a koje interpretacije u brojnim slučajevima dovode do konfuzije i za posljedicu imaju neusaglašenu pravnu praksu. U tom kontekstu je bitno pomenuti i činjenicu da u BiH pravna praksa zasnovana na ranijim presudama nije obavezujuća za donošenje novih presuda (što je značajna razlika u odnosu na angloamerički pravni sistem).

Konačno, kada je u pitanju tretman slučajeva korupcije pred nadležnim sudovima, prevladava mišljenje da su kriteriji sudova različiti, kao i da su od pravosudnih organa sudovi možda u najvećoj mjeri izloženi pritiscima politike i krupnog kapitala, što ima za posledicu da se sudske odluke nerijetko donose u konsultacijama i dogovorima mimo samih institucija pravde.

U navedenim problemima država BiH nije sama. U Češkoj Republici jedno od gorućih pitanja u pravosudnim i javnim krugovima svakako su stavovi i shvatanja da primjena određenih istražnih radnji značajno ugrožava pravo na privatnost, te da je iste potrebno koristiti isključivo u iznimnim slučajevima. Također, konstatirano je da odnos između tužilaca i revizora funkcioniše na sličan način kao u Bosni i Hercegovini, ali da su inicirani i određeni koraci ka postizanju dogovora između navedenih institucija u pravcu kvalitetnije saradnje. Kao jedan od osnovnih problema istaknuto je i to što agencije za sprovedbu zakona veći naglasak stavljaju na kvantitet podnesenih izvještaja, te da je osnovna zamjerka policijskim snagama to što se favorizira brojka, umjesto fokusa na veće i značajnije pojedine predmete i slučajeve korupcije.

TRENDOVI U PROCESUIRANJU KRIVIČNIH DJELA KORUPCIJE U BIH⁵⁰

Počevši od 2009. godine, Transparency International Bosne i Hercegovinena godišnjoj osnovi provodi monitoring procesuiranja korupcije pred sudovima i tužilaštvima u BiH i sačinjava izvještaje o analizi dobijenih podataka pravosudnih organa o efikasnosti otkrivanja, krivičnog progona i sankcionisanja korupcijskih krivičnih djela i njihovih izvršilaca. Statistički podaci dobijeni od strane Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH⁵¹ se odnose na ukupan broj prijavi u radu tužilaštava, te ukupan broj istraga i podignutih optužnica za sva krivična djela, s posebnim osvrtom na korupcijska krivična djela, te na podatkeo broju i strukturi donesenih sudskih odluka s osvrtom na predmetna krivična djela. Predmet monitoringa je i broj sudskih predmeta koji se odnose na oduzimanje protivpravne imovinske koristi, s osvrtom na trendove novčanih kazni.

Osnovni rezultati Izvještaja za 2012. i 2013. godinu prikazani su u nastavku i vidu tabelarnih pregleda.

⁵⁰ Podaci iz izvještaja *Monitoring procesuiranja korupcije pred sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini 2012. i 2013. Ključni nalazi*, Transparency International BiH, 2014

⁵¹ Osnovu za izradu predmetnog izvještaja čine podaci koje je, na zahtjev Transparency Internationala BiH, dostavio VSTV po rješenju broj: 01-50-440-48/2014 od 6.5.2014. godine. Značajno je napomenuti da je primjetna razlika u broju sudskih presuda za korupcijska krivična djela prema godišnjem izvještaju VSTV-a za 2013. godinu i dostavljenih podataka po pomenutom rješenju VSTV-a.

TABELA BR. 1

USPOREDNI PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA O BROJU PRIJAVA U RADU TUŽILAŠTAVA U BIH I BROJU PRIJAVU RAD ZA KORUPTIVNA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI ZA PERIOD 2012-2013

NIVO TUŽILAŠTAVA	UKUPNO PRIJAVA U RADU		UKUPNO PRIJAVA U RADU ZA KORUPCIJSKA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI		UDIO PRIJAVA ZA KORUPCIJSKA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
TUŽILAŠTVO BIH	1.265	1.352	145	154	11,5%	11,6%
KANTONALNA TUŽILAŠTVA - UKUPNO OKRUŽNA TUŽILAŠTVA UKUPNO	28.866	29.118	2.128	1.529	7,3%	5,2%
TUŽILAŠTVO BRČKO DISTRIKTA	446	376	13	23	3%	6,1%
UKUPNO	42.943	42.873	3.174	2.363	7,4%	5,5%

TABELA BR. 2

USPOREDNI PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA O UKUPNOM BROJU ISTRAGA KOJE SU PROVELA TUŽILAŠTAVA U BIH, TE BROJU ISTRAGA ZA KORUPTIVNA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI ZA PERIOD 2012-2013

NIVO TUŽILAŠTAVA	UKUPNO ISTRAGA U RADU		UKUPNO ISTRAGA U RADU ZA KORUPCIJSKA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI		UDIO ISTRAGA ZA KORUPCIJSKA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
TUŽILAŠTVO BIH	787	783	44	46	5,5%	5,6%
KANTONALNA TUŽILAŠTVA - UKUPNO OKRUŽNA TUŽILAŠTVA UKUPNO	16.291	16.170	768	418	4,7%	2,6%
TUŽILAŠTVO BRČKO DISTRIKTA	653	570	38	30	5,8%	6,7%
UKUPNO	26.979	25.544	1.464	747	5,4%	2,9%

TABELA BR. 3

USPOREDNI PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA O BROJU POTVRĐENIH OPTUŽNICA KOJE SU PODIGLA TUŽILAŠTVA U BIH, TE BROJU POTVRĐENIH OPTUŽNICA ZA KORUPCIJSKA I KRIVIČNA DJEČA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI ZA PERIOD 2012-2013

NIVO TUŽILAŠTAVA	UKUPNO POTVRĐENIH OPTUŽNICA		UKUPNO POTVRĐENIH OPTUŽNICA ZA KORUPCIJSKA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI		UDIO POTVRĐENIH OPTUŽNICA ZA KORUPCIJSKA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	TUŽILAŠTVO BIH	170	184	5	9	2,9%
KANTONALNA TUŽILAŠTVA - UKUPNO	9.945	9.898	101	133	1%	1,3%
OKRUŽNA TUŽILAŠTVA UKUPNO	5.087	4.755	112	107	2,2%	2,3%
TUŽILAŠTVO BRČKO DISTRIKTA	353	297	5	16	1,4%	5,7%
UKUPNO	15.555	15.134	223	265	1,4%	1,7%

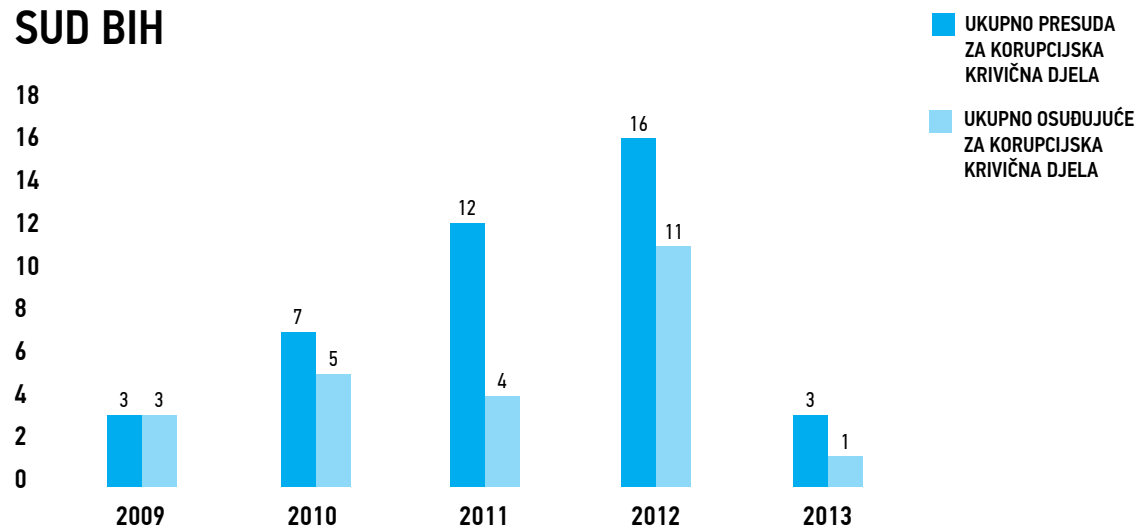
TABELA BR. 4

USPOREDNI PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA O BROJU I STRUKTURI DONESENH SUDSKIH ODLUKA ZA KORUPCIJSKA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI PRED SUDOM BOSNE I HERCEGOVINE ZA PERIOD 2012-2013

SUD	KZ	ČLAN	GODINA	OSLOBA- ĐAJUĆE PRESUDE	ODBIJA- JUĆE PRESUDE	OSUĐU- JUĆE PRESUDE	OBUSTAV- LJENI POSTUPCI	UKUPNO
SUD FBIH	KZ BIH GLAVA XIX	217 (PRIMANJE DARA I DRUGIH OBLIKA KORISTI)	2012	1	2	3	N/P	6
			2013	1	N/P	N/P	N/P	1
		218 (DAVANJE DARA I DRUGIH OBLIKA KORISTI)	2012	N/P	N/P	2	N/P	2
			2013	N/P	N/P	N/P	N/P	0
		220 (ZLOUPOTREBA POLOŽAJA ILI OVLAŠTENJA/OVLASTI)	2012	N/P	N/P	3	N/P	3
	2013	N/P	N/P	1	N/P	1		
		221 (PRONEVJERA U SLUŽBI)	2012	N/P	N/P	2	N/P	2
			2013	N/P	N/P	N/P	N/P	0
		222 (PREVARA U SLUŽBI)	2012	N/P	N/P	1	N/P	1
			2013	1	N/P	N/P	N/P	1
UKUPNO 2012				1	2	11	0	14
UKUPNO 2013				2	0	1	0	3

GRAFIKON BR. 1

USPORENI PRIKAZ O BROJU SVIH PRESUDA I OSUĐUJUĆIH PRESUDA ZA KORUPCIJSKA KRIVIČNA DJELA PRED SUDOM BIH ZA PERIOD 2009-2013

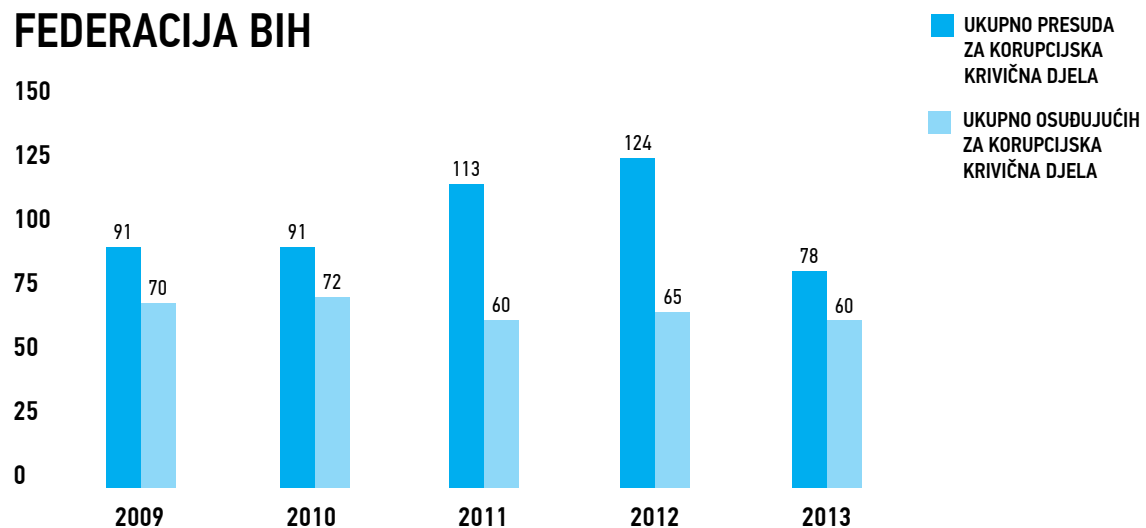
SUD BIH**TABELA BR. 5**

USPOREJNI PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA O BROJU I STRUKTURI DONESENIH SUDSKIH ODLUKA ZA KORUPATIVNA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI PRED NADLEŽNIM SUDOVIMA U FEDERACIJI BIH ZA PERIOD 2012-2013

SUD	KZ	ČLAN	GODINA	OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE	ODBIJAJUĆE PRESUDE	OSUĐUJUĆE PRESUDE	OBUSTAVLJENI POSTUPCI	UKUPNO
KANTONALNI SUDOVI	KZ FBIH GLAVA XXXI	383-392 383-389	2012	10	29	13	N/P	52
			2013	4	N/P	5	N/P	9
OPĆINSKI SUDOVI	KZ FBIH GLAVA XXXI	383-392 383-389	2012	12	4	52	N/P	68
			2013	5	1	55	N/P	61
VRHOVNI SUD FBIH	KZ FBIH GLAVA XXXI	383-392 383-389	2012	N/P	4	N/P	N/P	4
			2013	N/P	1	N/P	N/P	1
UKUPNO 2012				22	37	65	0	124
UKUPNO 2013				9	2	60	0	78

GRAFIKON BR. 2

USPOREDNI PRIKAZ O BROJU SVIH PRESUDA I OSUĐUJUĆIH PRESUDA ZA KORUPCIJSKA KRIVIČNA DJELA PRED SUDOVIMA U FEDERACIJI BIH ZA PERIOD 2009-2013

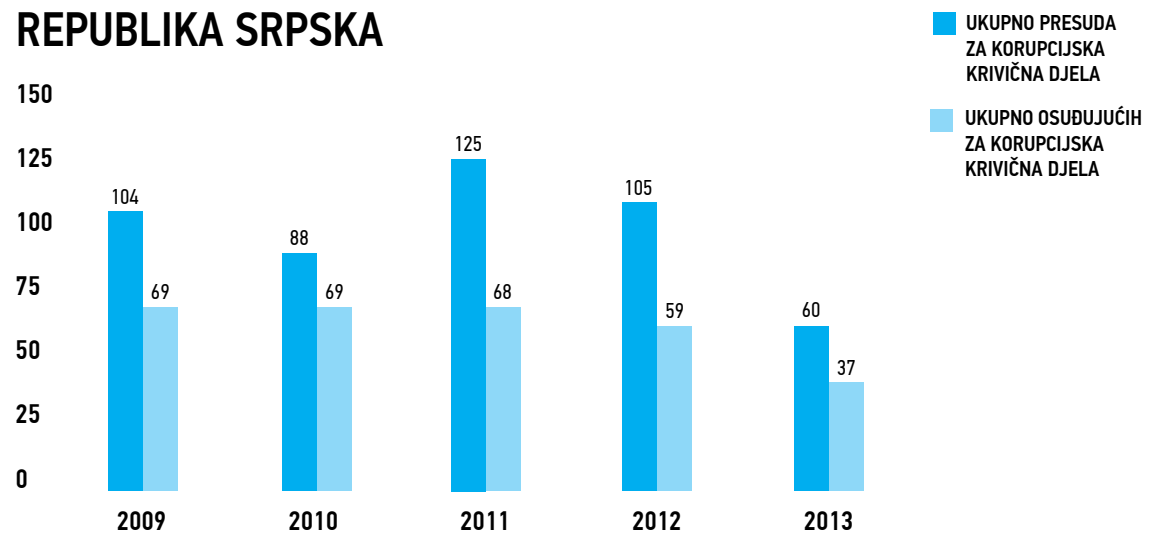
FEDERACIJA BIH**TABELA BR. 6**

USPOREDNI PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA O BROJU I STRUKTURI DONESENIH SUDSKIH ODLUKA ZA KORUPATIVNA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI PRED NADLEŽNIM SUDOVIMA U REPUBLICI SRPSKOJ ZA PERIOD 2012-2013

SUD	KZ	ČLAN	GODINA	OSLOBA- ĐAJUĆE PRESUDE	ODBIJA- JUĆE PRESUDE	OSUĐU- JUĆE PRESUDE	OBUSTAV- LJENI POSTUPCI	UKUPNO
OKRUŽNI SUDOVI	KZ RS GLAVA XXVII	347-360 347-360	2012	5	21	2	N/P	28
			2013	2	2	2	N/P	6
OSNOVNI SUDOVI	KZ RS GLAVA XXVII	347-360 347-360	2012	15	5	57	N/P	74
			2013	14	3	35	N/P	52
VRHOVNI SUD RS	KZ RS GLAVA XXVII	347-360 347-360	2012	N/P	3	N/P	N/P	3
			2013	N/P	2	N/P	N/P	2
UKUPNO 2012				17	29	59	N/P	105
UKUPNO 2013				16	7	37	N/P	60

GRAFIKON BR. 3

USPOREDNI PRIKAZ O BROJU SVIH PRESUDA I OSUĐUJUĆIH PRESUDA ZA KORUPCIJSKA KRIVIČNA DJELA PRED SUDOVIMA U REPUBLICI SRPSKOJ ZA PERIOD 2009-2013

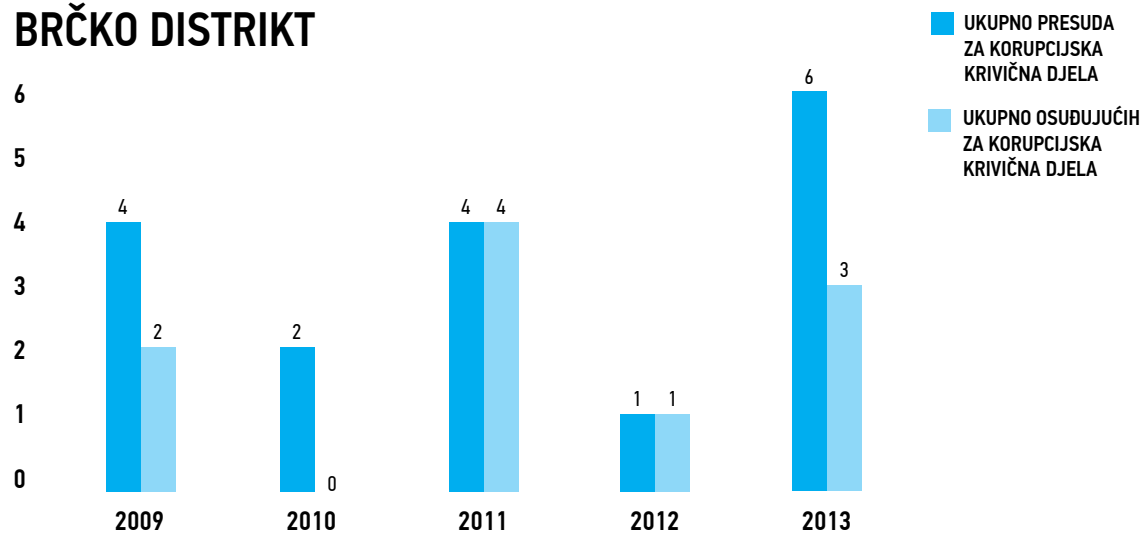
REPUBLIKA SRPSKA**TABELA BR. 7**

USPOREDNI PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA OBROJU I STRUKTURI DONESENIH SUDSKIH ODLUKA ZA KORUPATIVNA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI PRED OSNOVNIM SUDOM BRČKO DISTRIKTA BIH ZA PERIOD 2012-2013

SUD	KZ	ČLAN	GODINA	OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE	ODBIJAJUĆE PRESUDE	OSUĐUJUĆE PRESUDE	OBUSTAVLJENI POSTUPCI	UKUPNO
OSNOVNI SUD BRČKO DISTRIKTA BIH	KZ BD GLAVA XXXI	377 (ZLOUPOTREBA POLOŽAJA ILI OVLAŠTENJA)	2012	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P
			2013	1	N/P	N/P	N/P	1
		378 (PRONEVJERA U SLUŽBI)	2012	N/P	N/P	1	N/P	1
			2013	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P
		383 (KRIVOTVORENJE SLUŽBENE ISPRAVE)	2012	N/P	N/P	N/P	N/P	N/P
			2013	2	N/P	3	N/P	5
UKUPNO 2012				N/P	N/P	1	N/P	1
UKUPNO 2013				3	N/P	3	N/P	6

GRAFIKON BR. 4

USPOREDNI PRIKAZ O BROJU SVIH PRESUDA I OSUĐUJUĆIH PRESUDA ZA KORUPCIJSKA KRIVIČNA DJELA PRED SUDOVIMA U BRČKO DISTRIKTU BOSNE I HERCEGOVINE ZA PERIOD 2009-2013

BRČKO DISTRIKT**TABELA BR. 8**

PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA O STRUKTURI DONESENIH SUDSKIH ODLUKA PREMA VRSTI KORUPTIVNIH I KRIVIČNIH DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI (ISKAZANO PO PREDMETIMA) ZA PERIOD 2013

KRIVIČNO DJELO**SUDSKE ODLUKE 2013**

	OBUSTAVA POSTUPKA	OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE	ODBIJAJUĆE	OSLOBAĐAJUĆE	UKUPNO
PRIMANJE DARA I DRUGIH OBLIKA KORISTI (ČL. 217. KZ BIH, ČL. 380. KZ FBIH, ČL. 374. KZ BD); PRIMANJE MITA (ČL. 351. KZ RS)	N/P	4	N/P	2	6
DAVANJE DARA I DRUGIH OBLIKA KORISTI (ČL. 218. KZ BIH, ČL. 381. KZ FBIH, ČL. 375. KZ BD); DAVANJE MITA (ČL. 352. KZ RS)	N/P	5	N/P	N/P	5
PROTUZAKONITO POSREDOVANJE (ČL. 219. KZ BIH, ČL. 382. KZ FBIH, ČL. 376. KZ BD); PROTIVZAKONITO POSREDOVANJE (ČL. 353. KZ RS)	N/P	1	N/P	N/P	1
ZLOUPOTREBA POLOŽAJA ILI OVLAŠTENJA/OVLASTI (ČL. 220. KZ BIH, ČL. 383. KZ FBIH, ČL. 377. KZ BD); ZLOUPOTREBA SLUŽBENOG POLOŽAJA ILI OVLAŠĆENJA (ČL. 347. KZ RS)	N/P	45	7	18	70
PRONEVJERA U SLUŽBI (ČL. 221. KZ BIH, ČL. 384. KZ FBIH, ČL. 378. KZ BD); PRONEVJERA (ČL. 348. KZ RS)	N/P	31	N/P	2	33
PR(IJ)EVARA U SLUŽBI (ČL. 222. KZ BIH, ČL. 385. KZ FBIH, ČL. 379. KZ BD); PREVARA U SLUŽBI (ČL. 349. KZ RS)	N/P	1	N/P	1	2
POSLOGA U SLUŽBI (ČL. 223. KZ BIH, ČL. 386. KZ FBIH, ČL. 380. KZ BD); POSLOGA (ČL. 350. KZ RS)	N/P	3	N/P	N/P	3
NESAVJESTAN RAD U SLUŽBI (ČL. 224. KZ BIH, ČL. 387. KZ FBIH, ČL. 381. KZ BD, ČL. 354. KZ RS)	N/P	3	2	7	12
ODAVANJE SLUŽBENE TAJNE (ČL. 225. KZ BIH, ČL. 388. KZ FBIH, ČL. 382. KZ BD, ČL. 355. KZ RS)	N/P	N/P	N/P	N/P	0
KRIVOTVORENJE SLUŽBENE ISPRAVE (ČL. 226. KZ BIH, ČL. 389. KZ FBIH, ČL. 383. KZ BD)	N/P	9	N/P	5	14
PROTUZAKONITA NAPLATA I ISPLATA (ČL. 227. KZ BIH, ČL. 390. KZ FBIH, ČL. 384. KZ BD, ČL. 356. KZ RS)	N/P	N/P	N/P	N/P	0
PROTUZAKONITO OSLOBOĐENJE OSOBE LIŠENE SLOBODE (ČL. 228. KZ BIH, ČL. 391. KZ FBIH, ČL. 385. KZ BD); PROTIVZAKONITO OSLOBOĐENJE LICA LIŠENOG SLOBODE (ČL. 357. KZ RS)	N/P	N/P	N/P	N/P	0
PROTIVZAKONITO PRISVAJANJE STVARI PRI PRETRESANJU ILI IZVRŠENJU (ČL. 229. KZ BIH, ČL. 392. KZ FBIH, ČL. 386. KZ BD); PROTIVZAKONITO PRISVAJANJE STVARI PRILIKOM VRŠENJA PRETRESANJA ILI SPROVOĐENJA IZVRŠENJA (ČL. 360. KZ RS)	N/P	N/P	N/P	N/P	0
IZNUDIVANJE ISKAZA (ČL. 358. KZ RS)	N/P	N/P	N/P	N/P	0
POVREDA LJUDSKOG DOSTOJANSTVA ZLOUPOTREBOM SLUŽBENOG POLOŽAJA ILI OVLAŠĆENJA (ČL. 359. KZ RS)	N/P	N/P	N/P	1	1
UKUPNO	0	102	9	36	147

TABELA BR. 9

USPOREDNI PRIKAZ STATISTIČKIH PODATAKA O BROJU PREDMETA I IZNOSIMA ODUZETE IMOVINSKE KORISTI I NOVČANIH KAZNI

SUD	BROJ PREDMETA U KOJIMA JE IZREČENA ODLUKA O ODUZIMANJU IMOVINSKE KORISTI		UKUPNA VRIJEDNOST ODUZETE IMOVINSKE KORISTI (KM)		BROJ PREDMETA U KOJIMA JE IZREČENA NOVČANA KAZNA		UKUPAN IZNOS IZREČENIH NOVČANIH KAZNI (KM)	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
SUD BIH	42	70	2.419.084	4.896.644	33	41	163.000	431.500
VRHOVNI SUD FBIH	N/P	N/P	0	0	1	N/P	18.000	0
VRHOVNI SUD RS	N/P	N/P	0	0	N/P	N/P	0	0
APELACIONI SUD BD BIH	N/P	N/P	0	0	N/P	N/P	0	0
KANTONALNI SUDOVI (FBIH)	5	16	170.212	56.234	172	27	787.480	86.800
OKRUŽNI SUDOVI (RS)	1	21	10.000	3.093.499	3	29	2.800	190.300
OPĆINSKI SUDOVI (FBIH)	9	17	42.505	476.629	722	781	856.262	1.437.500
OSNOVNI SUDOVI (RS)	0	2	0	175	1.065	1.237	1.618.510	1.990.899
OSNOVNI SUD BRČKO DISTRIKT	0	0	0	0	53	40	63.760	68.750
UKUPNO	57	126	2.641.801	8.523.181	2.049	2.125	3.509.812	4.205.749

ZAKLJUČAK

Na osnovu prikazanih rezultata može se zaključiti da su tokom 2013. godine pravosudni organi u BiH ostvarili najlošije rezultate u posljednjih pet godina. Negativne tendencije su prisutne kako u svim fazama krivičnog postupka, tako i na svim pravosudnim nivoima vlasti u BiH. Uzroke za ovako loše rezultate u procesuiranju korupcije čini se da treba tražiti u urušavanju nezavisnosti pravosudnih organa na koje su se proširile kompleksne veze između politike, poslovnog sektora i predstavnika medija, koje znatno utiču na rad pravosuđa. Tome u prilog ide i pretpostavka da su u većini slučajeva procesuirana samo krivična djela „sitne korupcije“.

Analizirajući sve pokazatelje o procesuiranju korupcijskih krivičnih djela tokom 2013. godine, te uspoređujući ih sa prethodnim godinama, dobijaju se sljedeći posebni zaključci:

- U radu tužilaštava je zabilježen skoro jednak broj prijava u radu za sva krivična djela, dok je u broju prijava u radu za korupcijska krivična djela došlo do pada od 25 % u odnosu na 2012. godinu.
- Broj istraga u radu tužilaštava u odnosu na sva krivična djela je u blagom padu u odnosu na prethodnu godinu, dok je za predmetna krivična djela ostvaren najmanji broj istraga u radu u posljednjih 5 godina, te je samo naspram 2012. godine sprovedeno ukupno 50% manje istraga.
- Tužilaštva su tokom 2013. godine podigli skoro jednak broj optužnica kao i prethodne godine, dok je u predmetima korupcije zabilježen trend povećanja od 20%. Ovaj trend je trebao biti i veći obzirom da je tokom 2012. godine donesen rekordni broj istraga u radu za predmetna krivična djela.
- U pogledu ukupnog broja presuda i osuđujućih presuda pred Sudom BiH ostvareni su najlošiji rezultati u posljednjih 5 godina.

- Izuzetno negativan trend je zabilježen i u ukupnom broju presuda i osuđujućih presuda pred nadležnim sudovima u Federaciji BiH.
- Poražavajući i najlošiji broj presuda i osuđujućih presuda za korupcijska krivična djela jeste na nivou Republike Srpske, gdje je u 2013. godini broj osuđujućih presuda i za 60% lošiji nego prethodnih godina.
- Područje Brčko Distrikta BiH jeste suviše malo za ozbiljnu analizu pravosudne statistike, ali je ipak ohrabrujući trend povećanja procesuiranja korupcije u odnosu na ostala tri pravosudna sistema.
- Obzirom da od ukupno 147 presuda za predmetna krivična djela veći dio čine krivična djela zloupotrebe položaja i pronevjere u službi, zaključuje se da pravosudni organi još uvijek reaktivno pristupaju korupciji.
- Blagi trend povećanja je primijetan u izricanju mjere oduzimanja protivpravne imovinske koristi u odnosu na prethodnu godinu, međutim to još nije dovoljno s obzirom na značaj ovog instituta u suzbijanju korupcije.

PRIMJERI DOBRIH PRAKSI U PROCESUIRANJU KORUPCIJE U BIH

U ovom poglavlju obuhvaćeno je nekoliko studija slučajeva uspješnog procesuiranja korupcije u Bosni i Hercegovini. Slučajevi su selektovani na osnovu dobijenih informacija i materijala od pravosudnih institucija na različitim nivoima u BiH, uspješno procesuiranim slučajevima korupcije. Naime, Transparency International BiH se obratio, poslavši zahtjeve za pristup informacijama, na adrese 22 pravosudne institucije u BiH, tražeći podatke o procesuiranim djelima korupcije koji su rezultirali pravosnažnim osuđujućim sudskim presudama. Institucije su zamoljene da, u slučaju da raspolazu većim brojem predmeta, same selektuju jedan ili dva predmeta koje smatraju reprezentativnim primjerima dobrih praksi.

Zahtjevi za informacijama su dostavljeni sledećim institucijama:

- Sud BiH
- Tužilaštvo BiH, Posebni odjel za organizovani kriminal i korupciju
- Federalno Tužilaštvo Federacije BiH
- Osnovni sud u Brčko Distriktu BiH
- Tužilaštvo Brčko Distrikta BiH

- Okružni sud u Trebinju
- Okružno tužilaštvo u Trebinju
- Osnovni sud u Prijedoru
- Osnovni sud u Trebinju
- Osnovni sud u Banjoj Luci
- Okružno tužilaštvo u Doboju
- Okružno tužilaštvo u Bijeljini
- Okružno tužilaštvo u Banjoj Luci
- Okružno tužilaštvo u Banjoj Luci- Specijalno tužilaštvo
- Okružno tužilaštvo u Istočnom Sarajevu
- Kantonalno tužilaštvo Sarajevskog kantona
- Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona
- Kantonalno tužilaštvo Hercegovačko-neretvanskog kantona
- Opštinski sud u Sarajevu
- Opštinski sud u Bihaću
- Opštinski sud u Tuzli
- Opštinski sud u Zenici

Većina navedenih institucija je pozitivno odgovorila na zahtjev i dostavila tražene informacije i podatke, od kojih je potom izvršena selekcija slučajeva koje je Transparency International BiH smatrao najreprezentativnijim, a obrađeni slučajevi su u nastavku.

STUDIJSKI SLUČAJ 1

UVOD

IZLOŽENA STUDIJA SLUČAJA⁵² PRIKAZUJE JEDAN PRIMJER PROCESUIRANJA DRŽAVNIH SLUŽBENIKA UPRAVE ZA INDIREKTNO/NEIZRAVNO OPOREZIVANJE KROZ DVIJE PREDOČENE PRAVOSNAŽNE PRESUDE APELACIONOG ODJELJENJA, ODJEL II ZA ORGANIZOVANI KRIMINAL, SUDA BIH. PRIKAZANA KRIVIČNA DJELA SU NESAVJESTAN RAD U SLUŽBI, ORGANIZIRANI KRIMINAL, ZLOUPOTREBA SLUŽBENOG POLOŽAJA I CARINSKA PREVARA, KAO PARADIGMATSKI PRIMJERI KORUPTIVNIH AKTIVNOSTI. NAVEDENE KRIMINALNE AKTIVNOSTI SKROJENE SU SA NAMJEROM STICANJA PROTIVPRAVNE IMOVINSKE KORISTI, ALI SE ISTIMA POVRIJEDILO ZAKONITO I SAVJESNO OBAVLJANJE DRŽAVNE SLUŽBE, ČIME SE NAPOSLIJETKU STVARA NESAGLEDIVA ŠTETA PO PRAVNI POREDAK BOSNE I HERCEGOVINE. U KONKRETNO PRIKAZANOJ STUDIJU POZITIVNI SU PRIMJERI SUDSKE KAZNENE POLITIKE, ZAGOVARANJA EKSTENZIVNOG TUMAČENJA POJMA ZLOČINAČKA ORGANIZACIJA, I RAZLOŽNO DATA MIŠLJENJA SUDSKOG VIJEĆA KOJIMA SE NASTOJI PROMOVISATI ZNAČAJ RADA DRŽAVNIH SLUŽBENIKA, NJIHOVE KONTROLE I KAŽNJIVOSTI U SLUČAJU PROTIVPRAVNOG PONAŠANJA.

Pravosnažnom presudom vijeća Apelacionog odjeljenja, Odjel II za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju Suda BiH, od 13.06.2008. godine, službenici Uprave za indirektno/neizravno oporezivanje G.N., M. O., A. J. osuđeni su na kazne zatvora od jednu godinu, jednu godinu i šest mjeseci i šest mjeseci jer su počinili krivično djelo nesavjestan rad u službi iz člana 224. stav 2 KZ BiH.⁵³ Osuđeni nisu pregledali teretno vozilo suprotno Zakonu o upravi za indirektno oporezivanje, dopuštajući tako višestruki neocarinjeni uvoz kafe u periodu od 15.09.2005. do 19.01.2006. Na ovaj način su

oštetili budžet BiH za iznos od 464.445,75 KM.

Zakonom o upravi za indirektno oporezivanje u članu 29 stav 1⁵⁴ između ostalog je predviđeno da „ovlašteno službeno lice UIO, u okviru svojih ovlaštenja utvrđenih zakonima Bosne i Hercegovine, ima pravo i obavezu da zaustavi prevozno sredstvo unutar carinskog područja, stupi u njega, izvrši pregled prevoznog sredstva i roba...“, što u konkretnom slučaju osuđena lica nisu preduzela. Zanimljivo je da su pojedini svjedoci utvrđenu činjenicu da osuđena lica nisu pregledala odnosno vozilo pokušali objasniti „velikim povjerenjem između kolega“, tj. da su osuđeni službenici vjerovali na riječ kolegama koji su vršili prvi pregled. Sud je ovdje ispravno zauzeo stanovište kako „povjerenje koje je postojalo između carinika ne može biti bez granica

⁵² Na osnovu pravosnažnih presuda Apelacionog odjeljenja, Odjel II za organizovani kriminal, Suda BiH, od 06.12.2007. i 13.06.2008. godine

⁵³ Presuda Suda BiH broj: X – KŽ – 06/270, od 13.06.2008. godine.

⁵⁴ http://www.uino.gov.ba/download/Dokumenti/Dokumenti/bos/Propisi/Zakon_o_UIO.pdf

i ne opravdava ih za propuštanje fizičkog pregleda teretnih vozila“. Presuda u obrazloženju apostrofira značaj vršenja službene dužnosti i zakonitog i savjesnog postupanja, diskreditujući izloženu argumentaciju svjedoka.

U dijelu koji se odnosi na odmjeravanje kazne, Sud je kao jednu od olakšavajućih okolnosti uzeo i raniju neosuđivanost, iako teorija opravdano kritikuje ponašanje prakse pri vrednovanju ove stavke.⁵⁵ Među otežavajuće okolnosti ispravno su uvrštene jačina ugrožavanja i povrede zaštićenog dobra, kao i način ugrožavanja, koji se ogleda u neodgovornom postupanju službenika. S obzirom na značaj povređenog zaštićenog dobra, pohvalno je što se sudsko vijeće očitovalo o načinu kontrole na carinskim prelazima u posebno izdvojenom mišljenju, kritikujući dosadašnju kontrolnu praksu.

Kompleksnost odnosa sudske vlasti prema jednom procesuiranom koruptivnom krivičnom djelu pokazuje se upravo na mjestu odmjeravanje kazne. Naime, Apelaciono vijeće Suda BiH u opisanom je slučaju kao olakšavajuću okolnost uzelo i okolnosti slučaja, i to okolnost da je izostala značajnija kontrola od strane nadređenih.⁵⁶ Nejasno je da li izvršena valorizacija i zauzeti stav vijeća u pogledu odnosnih okolnosti slučaja upućuju prevashodno na potrebno stepenovanje odgovornosti i pojačanu odgovornost prepostavljenih, ili je to samo kriterijum kojim se iznalazi olakšavajuća okolnost u praksi. Svršishodno bi bilo da je sud proširio argumentaciju o odgovornosti nadređenih, u smjeru davanja preporuke za buduće slučajeve, čime bi se značajnije ostvarili ciljevi generalne prevencije i kroz praksu bi se etablirao princip odgovornosti na rukovodećim mjestima.

U presudi Suda BiH u istom predmetu od 06.12.2007. godine, vijeće Apelacionog odjeljenja Suda BiH potvrdilo je prvostepenu presudu protiv uposlenika Uprave za in-

direktno oporezivanje D. S. za krivično djelo organizirani kriminal (iz člana 250 stav 1), u vezi sa krivičnim djelom zloupotrebe službenog položaja ili ovlasti (iz člana 220 stav 2 Krivičnog zakona BiH), za koje mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od četiri godine. Potvrđene su i presude protiv P. M. i D. S. za počinjeno produženo krivično djelo carinske prevare, za šta su određene kazne od tri godine. D. S. je, prema utvrđenom stanju iz pravnosnažne presude, kao carinski djelatnik neprospisno izdao javnu ispravu, neprovjeravajući fizičkim pregledom tačnost navoda iz špediterske dokumentacije, čime je dopustio bespravni uvoz velikih količina kafe. U konkretnom slučaju afirmativno je što je sud obuhvatio sve okolnosti slučaja, iz čega je uslijedila pravilna pravna kvalifikacija činjeničnog stanja. Osuđeni su počinili krivična djela carinske prevare i zloupotrebe službenog položaja, ali još bitnije, način na koji su njihova djela povezana i međusobno uslovljena podvedena su pod organizirani kriminal, a osuđeni su označeni kao pripadnici zločinačke organizacije.

Zauzet je i stav koji bi trebao biti načelna smjernica u drugim slučajevima, jer je sudsko vijeće istaklo kako „za postojanje zločinačke organizacije kao takve nije nužno potrebno dokazati da je postojalo neko formalno sastajanje i upoznavanje njenih članova“, već je prihvatljivo da se dokaže „strukturna povezanost i djelovanje njenih članova u učinjenju određenih krivičnih djela, a koje obuhvata svijest i volju da se ta djela i čine u sklopu iste“.⁵⁷ Strukturalno djelovanje, kao osnovna vodilja u procjenjivanju Suda da li je kvalitativno ispunjen standard pojma zločinačka organizacija/organizovani kriminal, u dosluhu je sa savremenim tendencijama ispoljavanja koruptivnog ponašanja, jer se na taj način onemogućava neprepoznavanje organiziranosti efemernim opaskama o nepoznavanju/nesastajanju članova grupe. U bh. javnosti uvriježeno shvatanje o blagoj kaznenoj politici nije se ispoljilo u ovom slučaju, obzirom da su pravnosnažnom presudom potvrđene zatvorske kazne u trajanju od četiri godine (D. S.), šest

godina (M. P.), pet godina (D. S.). Sud je, primjerice u odnosu na D.S. koji je osuđen kao službeno lice, istakao upornost osuđenog u vršenju krivičnog djela, kao i visinu štete, što su pozitivni primjeri odmjeravanja kazne koji uzimaju u obzir razmjere štete i narav izvršenog krivičnog djela, sa posljedicama po državni budžet.

STUDIJSKI SLUČAJ 2

UVOD

U PRIKAZANOJ STUDIJI SLUČAJA⁵⁸ RADI SE O PROCESUIRANIM KRIVIČNIM DJELIMA: ZLOUPOTREBA POLOŽAJA ILI OVLASTI, PROTIVZAKONITO POSREDOVANJE I PRIMANJE MITA, KOJA SU OKONČANA PRAVOSNAŽNOM PRESUDOM KANTONALNOG/ŽUPANIJSKOG SUDA U MOSTARU. U NASTAVKU JE DAT POSEBAN OSVRT NA OPISE KRIVIČNOG DJELA, SUDSKI

DOPRINOS SHVATANJU BIĆA KRIVIČNOG DJELA I NJIHOVOG RAZUMIJEVANJA, USPOSTAVLJENU KAZNENU POLITIKU I PREPOZNAVANJE OSNOVNIH PRINCIPA U ISTOJ, ALI I UKUPAN ODNOS PREMA TZV. KORUPTIVNIM KRIVIČNIM DJELIMA. OSUĐENI JE BIO SLUŽBENO LICE U KAZNENO-POPRAVNOM ZAVODU, ZADUŽEN NA RADU SA OSUĐENICIMA, ŠTO DJELIMA DAJE POSEBNU TEŽINU JER JE ZLOUPOTREBOM POLOŽAJA I DRUGIM PROTIVPRAVNIM RADNJAMA IZNEVJERIO POVJERENA OVLAŠĆENJA U IZUZETNO OSJETLJIVOJ OBLASTI, KAO SU REHABILITACIJSKI RAD SA OSUĐENIMA I PENOLOŠKI USLOVI.

Prvostepenom presudom Opštinskog suda u Mostaru od 22.11.2010. godine I. K. je osuđen na ukupno 3 godine i devet mjeseci jer je počinio krivična djela Zloupotreba položaja ili ovlasti, produženo krivično djelo Primanje dara i drugih oblika koristi i Protivzakonito posredovanje. Navedena krivična djela spadaju u najčešća koruptivna krivična djela, a osuđeni ih je izvršio u svojstvu službenog lica. Naime, tokom 2005. godine osuđeni je kao odgajatelj u Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa u Mostaru, a potom od 2006. do 2008. godine i kao šef Grupe za poslove preodgoja – tretmana osuđenih osoba i rukovodilac Sektora za poslove preodgoja – tretmana osuđenih osoba, u više navrata zahtijevao i primio darove od osuđenika, kako bi na njihove pismene zahtjeve za korištenje raznih prava i pogodnosti dao pozitivan odgovor. Osuđeni I. K. je, zloupotrebljavajući svoj službeni položaj, zahtijevao i primao darove i druge koristi u vidu novca, umjetnina i drugih predmeta, te je na taj način pribavio protivpravnu imovinsku korist koja ne prelazi 10.000 KM, čime nije ispunjen zakonski uslov kojim bi za počinjeno djelo bila predviđena strožija kazna.⁵⁹ Prvostepeni sud je osuđenom izrekao zatvorsku kaznu od ukupno tri godine i devet mjeseci, i to za produženo krivično djelo Primanja dara i drugih oblika koristi – dvije godine i šest mjeseci; za krivično djelo Zloupotreba položaja ili ovlaštenja – deset mjeseci i za krivično djelo Protivzak-

⁵⁵ „Treba istaći da raniju neosuđivanost sudovi veoma često stereotipno uzimaju kao olakšavajuću okolnost, što je sporno jer nije riječ o nekom neočekivano dobrom ponašanju koje valja nagraditi, već o uobičajenom i očekivanom ponašanju, stanju koje je normalno.“ Dr Miloš Babić, dr Ivanka Marković, *Krivično pravo opšti dio*, Banja Luka 2011.

⁵⁶ „Dokazana je i činjenica da je izostala značajnija kontrola od strane nadređenih, jer svjedoci u svojim iskazima ističu da im nadređeni nisu prigovarali na rad i da je način na koji su obavljali svoj posao bila već utvrđena praksa, kako na tom graničnom prelazu, tako i na drugim prelazima za koje oni znaju“. Iz obrazloženja presude Suda BiH broj X-KŽ-06/270 od 13.06.2008. godine, str. 15-16.

⁵⁷ Iz obrazloženja presude Suda BiH broj: X – KŽ – 06/270, str. 14.

⁵⁸ Na osnovu presude Općinskog/Opštinskog suda i Kantonalnog/Županijskog suda u Mostaru (Zloupotreba položaja ili ovlasti, protivzakonito posredovanje, primanje dara i drugih oblika koristi).

konitog posredovanja – šest mjeseci. U odnosnom slučaju izrečena je i Zabrana obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti, predviđena Krivičnim zakonom FBiH, u trajanju od tri godine, što je potvrđeno i pravosnažnom presudom, a prvostepeni sud, u izreci presude, podrobije opisuje šta sve ova zabrana podrazumijeva.⁶⁰

Izrečena mjera sigurnosti na period od tri godine je pravilno primijenjena na slučaj, jer su osuđenom upravo data službena ovlaštenja omogućila izvršenje krivičnih djela i postoji osnovana sumnja da bi ih mogao ponoviti vršeci ovlaštenja iste prirode.

Međutim, zakonom predviđen raspon kod spomenute mjere sigurnosti je odviše velik,⁶¹ što u praksi ostavlja sudovima široka diskreciona ovlaštenja, tj. prostor za individualizaciju svakog slučaja pri biranju dužine trajanja zabrane obavljanja poziva, djelatnosti i dužnosti. Upravo zbog toga, sudovi bi trebali posebnu pažnju obratiti pri evaluaciji ove stavke, a iz datih objašnjenja trebalo bi biti jasno zašto se sud odlučuje za kraći ili duži period zabrane. Ovo je naročito važno jer pomenuta mjera sigurnosti zadire i u prava osuđenih lica, kao što su pravo na rad, rehabilitaciju, napredovanje u službi, karijeri, profesiji, pa s pravom pobuđuje i pažnju

⁵⁹ Član 383 Krivičnog zakona Federacije BiH, http://tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/zakoni/Krivicni_zakon_FBiH_36_03_bos.pdf

⁶⁰ Zabrana se odnosi na obavljanje sledećih djelatnosti i dužnosti: izabranog ili imenovanog dužnosnika u tijelima zakonodavne, izvršne i sudske vlasti i u drugim tijelima uprave i službama za upravu federacije BiH, kantona, gradova i općina koje obavljaju određene upravne, stručne i druge poslove u okviru prava i dužnosti vlasti koja ih je osnovala, kao i ovlaštene osobe u gospodarskom društvu ili u drugoj pravnoj osobi kojoj je zakonom ili drugim propisom, donesenim temeljem zakona povjerenje obavljanje javnih ovlasti, a koja u okviru tih ovlasti obavlja određenu dužnost. Presuda Općinskog suda u Mostaru, broj 58 0 K 061390 11 Kž. od 22.11.2010. godine.

⁶¹ Član 76. stav (2) Krivičnog zakona F BiH: Sigurnosna mjera zabrane vršenja određenog poziva, aktivnosti ili funkcije može se izreći u trajanju koje ne može biti kraće od jedne niti duže od deset godina, računajući od dana pravosnažnosti odluke, s tim da se vrijeme

javnosti.

Osnovni sud u Mostaru je prepoznao bitnost službene pozicije I. K. u strukturi ustanove u sklopu koje je vršio krivična djela, ne samo na osnovu pravno uspostavljene hijerarhije, već i na osnovu faktičkog stanja odnosa,⁶² što je poželjan pristup konkretnim okolnostima. Pohvalan je i pristup suda shvatanju zakonskog bića krivičnih djela, jer se u obrazloženju presude pobliže objašnjava suština i kvalitet svakog počinjenog krivičnog djela. Tako se ističe da kod krivičnog djela Primanje dara ili drugih oblika koristi samo zahtijevanje dara ili koristi treba široko tumačiti. Zahtijevanjem se ne prepoznaje samo izričito postavljen zahtjev, već svaka izjava ili ponašanje iz kojeg proizilazi zahtjev da se učini dar. Pri razmatranju postojanja ovog elementa iz bića djela, utvrđuje se postojanje nesumnjive namjere ili krajnje intencije. Kako bi što plastičnije pojasnio primjenu, Sud citira korištene rečenice vršioca odnosnog djela, prepoznate kao izručivanje zahtjeva za primanje koristi.⁶³

U obrazloženju dijela presude koji se odnosi na izbor krivične sankcije i odmjeravanja, primetno je da je sud dosta pažnje posvetio individualizaciji kazne. Ovdje je najprije potrebno osvrnuti se na izdvojeni dio o „objek-

provedeno na izdržavanju kazne zatvora ne uračunava u vrijeme trajanja ove sigurnosne mjere.

⁶² „...da je optuženik imao velika ovlaštenja – nešto po hijerarhijskom položaju u službi, a nešto i faktičkom pozicijom koju mu je odobrio tadašnji ravnatelj KPZ-a.“ Citat iz presude Općinskog suda u Mostaru, broj 58 0 K 061390 11 Kž.

⁶³ „Pod zahtijevanjem se podrazumijeva svaka izjava kao i svaki drugi način ponašanja iz koga nesumnjivo proizilazi zahtjev da se učini dar ili druga korist. Dakle, kada na zahtjev zatvorenika (osuđenika) da mu se omogući korištenje radne terapije u krugu zatvora optuženik kaže „To treba podmazati“... kada zatvoreniku (osuđeniku) kaže „Trebaš dati nešto za kavu“, „Nisam sam u igri, treba i druge podmazati...“, „U redu je da me počastiš“, „Vidiš kakav mi je dotrajavao mobitel...“ Citat iz presude Općinskog suda u Mostaru, broj 58 0 K 061390 11 Kž.

tivnoj težini počinjenih krivičnih djela“, jer prvostepeni sud poentira kako je težina počinjenih krivičnih djela upravo u činjenici što ih je počinilo službeno lice, odnosno lice koje ima posebnu društvenu i zakonom predviđenu odgovornost, ali i lice koje je svjesno protivpravosti počinjenih radnji, što se mora uzeti u obzir. Pohvalno je i očitovanje prvostepenog suda o „upornosti kriminalne volje optuženika“ koja je prepoznata u ponavljanju radnji, okolnostima slučaja, iskazanoj lukavosti i slično. Zanimljivo je da se mostarski Opštinski sud na jednom mjestu, nakon evaluacije otežavajućih okolnosti i apostrofranja značaja generalne prevencije, gotovo sa izvinjenjem odnosi prema strožijem kažnjavanju. Izrečene kazne, posmatrane u zakonom datom okviru, čak i ne spadaju u teže kazne, pa je utoliko zanimljiviji ovakav istup suda spram kaznene politike.

Izuzev lošeg materijalnog položaja osuđenog, prvostepeni sud gotovo da nije pronašao olakšavajuće okolnosti.

Prvostepena presuda Opštinskog suda u Mostaru nije naročito izmijenjena pravosnažnom presudom Kantonalnog suda u Mostaru, osim manjom ispravkom – prihvatajući žalbene navode u smjeru blažeg kažnjavanja osuđenog. Naime, kantonalni sud je presudu ispravio u djelu u kojem zahtijeva uzimanje u obzir i drugih olakšavajućih okolnosti, kao što je porodičnost, zbog čega je ukupna kazna smanjena na tri godine i tri mjeseca (kazna za produženo krivično djelo Primanje dara i drugih oblika koristi je ostala 2 godine i 6 mjeseci, dok je kazna zatvora za krivično djelo Zloupotrebe položaja i ovlaštenja preinačena na 7 mjeseci, a kazna zatvora za krivično djelo Protivzakonitog posredovanja na 3 mjeseca).

Domaći sudovi su skloni blažoj kaznenoj politici, naročito pri donošenju pravosnažnih presuda, čak i kada za to ne postoji osnova, ili je ona nedovoljno obrazložena.

STUDIJSKI SLUČAJ 3

UVOD

U STUDIJI KOJA SLIJEDI PREDOČENE SU KORUPTIVNE AKTIVNOSTI NAČELNIKA OPŠTINE BROD, ISTAKNUTOG FUNKCIONERA SOCIJALISTIČKE PARTIJE KOJA JE U TO VRIJEME BILA I DIO VLADAJUĆE KOALICIJE NA NIVOU REPUBLIKE SRPSKE. OBRADENI SLUČAJ IZAZVAO JE VELIKU MEDIJSKU PAŽNJU, KAKO JE OPTUŽENI, A POTOM OSUĐENI NAČELNIK, BIO UTICAJNI STRANAČKI

DUŽNOSNIK KOJI JE OBAVLJAO DUŽNOST PREDSEDNIKA OPŠTINSKOG ODBORA SOCIJALISTIČKE PARTIJE BROD. PREDMETNA KRIVIČNA DJELA SU PRIMANJE MITA I PROTIVZAKONITO POSREDOVANJE, A U SAMOM POSTUPKU SPROVEDENE SU SLOŽENE I MNOGO-BROJNE ISTRAŽNE RADNJE. PROBLEMATIZOVANO JE PITANJE RAZMATRANJA I SUDSKE EVALUACIJE PRI ODMJERAVANJU ODREĐENIH KAZNI. SLUČAJ JE ZAVRŠEN PRAVOSNAŽNOM PRESUDOM VRHOVNOG SUDA RS, KOJOM JE U POTPUNOSTI POTVRĐENA PRESUDA OKRUŽNOG SUDA BANJA LUKA, A SVI ŽALBENI NAVODI SU ODBIJENI, ŠTO UKAZUJE NA ČINJENICU DA JE SPROVEDEN TEMELJAN ISTRAŽNI POSTUPAK.

Krivični postupak protiv M.Č., načelnika opštine Brod, pobuđivao je naročitu pažnju bh javnosti, obzirom da je optuženi u vrijeme hapšenja bio istaknuti član jedne od vladajućih stranaka u Republici Srpskoj. Optužnicu je podiglo Specijalno tužilaštvo Republike Srpske, nakon složenih istražnih radnji, a sam postupak se vodio pred Posebnim odjeljenjem Okružnog suda u Banjaluci, zaduženim za organizovani kriminal i najteže oblike privrednog kriminala.

Presudom Okružnog suda optuženi je osuđen na tri godine zatvora (glavna kazna) i na novčanu kaznu u iznosu od 15.000 KM (sporedna kazna) jer je u periodu od avgusta mjeseca 2010. godine do 14.09.2012. godine primio novac (u ukupnom iznosu od 126.000 KM) da bi, u okviru svojih ovlašćenja, odobrio isplatu dospjelih dugovanja opštine Brod prema pravnom licu d.o.o. „2.“ iz Dervente, za ranije izvršene građevinske radove na izgradnji objekta sportsko-rekreativnog centra u Brodu.

Na ovaj način ispunjeni su uslovi iz zakonskog bića krivičnog djela primanje mita,⁶⁴ za koje je predviđena kazna zatvora od jedne do pet godina. Po izvršenoj individualizaciji kazne sud je odmjeravanjem dosudio osuđenom pomenutu kaznu zatvora i novčanu kaznu, na osnovu čega je vidljivo da je sud pravilno prepoznao

da su krivična djela učinjena iz koristoljublja, obzirom da se u tim slučajevima novčana kazna kao sporedna može izreći i kada nije propisana zakonom.

M.Č. je u dužem vremenskom periodu vršio inkriminirane aktivnosti, i to kao odgovorno službeno lice, a iskazima svjedoka i na osnovu drugih dokaza utvrđeno je sa potpunom izvjesnošću da je novac zahtijevao i primao u više navrata, kako bi opština na čijem je bio čelu izvršila ono što je po zakonu morala izvršiti. Naime, opština Brod je imala dospjela dugovanja prema izvođaču radova i načelnik opštine je iskoristio ove okolnosti kako bi uslovio isplatu duga primanjem mita. Izvođač je ove radove dobio na tenderu, jer je imao najpovoljniju ponudu, a prema izjavama svjedoka optuženi je od samog početka zahtijevao od izvođača nagradu u visini 5% vrijednosti zaključenog posla, odnosno 100.000 KM. Kako je ugovorena cijena radova bila minimalna i nije mogla biti dovoljna za isplatu nagrade, naknadno su sklopljeni aneksi na osnovni ugovor, u vrijednosti dovoljnoj da se izvođač radova obešteti za iznos nagrade.⁶⁵ Privredni život u ovoj lokalnoj zajednici zavisio je tako od koruptivnih aktivnosti jednog lokalnog funkcionera, čije je protivpravno ponašanje izazvalo posledice na privredne aktivnosti i poslovnu atmosferu u sredini.

Pored navedenog, osuđeni je 13. 09. 2012. godine primio nagradu u iznosu od 10.000 KM da bi Javno preduzeće „Gradska Toplana“, u vlasništvu opštine Brod, odobrilo isplatu dijela dugovanja drugom pravnom licu d.o.o. „L.“ Banja Luka, u iznosu od

⁶⁴ „Službeno ili odgovorno lice koje zahtijeva ili primi poklon ili kakvu korist, ili koje primi obećanje poklona ili kakve koristi, da u okviru svog ovlašćenja izvrši radnju koju bi moralo ili moglo izvršiti, ili da ne izvrši radnju koju ne bi smjelo izvršiti, kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.“ Član 351 stav 2 Krivičnog Zakona Republike Srpske, http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/zakoni/Krivicni_zakon_lat_RS_49_03.pdf

250.000 KM. Učinjene radnje su ispravno podvedene pod krivično djelo protivzakonito posredovanje⁶⁶ jer je osuđeni primanjem nagrade i korišćenjem svog službenog položaja posredovao da se izvrši službena radnja. Okružni sud je za ovo krivično djelo izrekao zatvorsku kaznu od godinu dana (glavna kazna) i sporednu novčanu kaznu od 9.000 KM. Izvršavajući i ovu protivpravnu radnju, optuženi se koristio svojim službenim položajem, trgujući njegovom bitnošću i ugledom, kako bi u konačnici izdejstvovao ličnu korist. Upravo suprotno zakonskim ovlastima, javni funkcioner je narušio pravnu izvjesnost i red (isplata duga) uspostavljajući politički voluntarizam, trgovinu uticajima i korupciju kao model ponašanja u svojoj zajednici. Razumno je pretpostaviti da je to proizvelo negativne konsekvence i po druge privrednike i lokalnu zajednicu uopšte, jer je stanje nezakonitosti i pravne neizvjesnosti stvoreno sa najvišeg mjesta odlučivanja.

Ukupna izrečena kazna za oba krivična djela iznosi 3 godine i osam mjeseci i 24.000 KM novčane kazne, a izrečena je i mjera bezbjednosti zabrane vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti u trajanju od pet godina,⁶⁷ kao i oduzimanje imovinske koristi u ukupnom novčanom iznosu od 122.500 KM. Sve izrečene kazne i mjere potvrđene su pravosnažnom presudom Vrhovnog suda Republike Srpske koji je bio u potpunosti saglasan sa stanovištima Okružnog suda, kako u činjeničnom,

⁶⁵ Presuda broj 11 0 K 010199 12 K Okružnog suda u Banjaluci, Posebnog odjeljenja za organizovani i najteže oblike privrednog kriminala, od 20.03.2013. godine.

⁶⁶ „Ko primi nagradu ili kakvu drugu korist da korišćenjem svog službenog ili društvenog položaja ili uticaja posreduje da se izvrši ili ne izvrši neka službena radnja, kazniće se zatvorom do tri godine.“ Član 353 stav 1 Krivičnog Zakona RS, http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/zakoni/Krivicni_zakon_lat_RS_49_03.pdf

⁶⁷ I to zabrana obavljanja poslova odgovornog lica u organima uprave, u javnim preduzećima i privrednim društvima kojima je na osnovu zakona ili drugog propisa donesenog na osnovu zakona povjereno upravljanje imovinom...

tako i u pravnom dijelu. Značajno je i što je sud, izričući mjeru zabrane vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti, istu opravdao zbog koruptivnog karaktera učinjenih djela,⁶⁸ jer ista izazivaju opravdanu bojazan u odnosu na osuđenog i njegovo buduće ponašanje. Ostaje nejasno zašto sud nije pobliže objasnio kojim se razlozima vodio kada je odlučio da izrekne mjere zabrane na pet godina.

Analizirajući pravna shvatanja suda u pogledu izbora i odmjeravanja izrečenih krivičnih sankcija, primjetno je da se sudovi u konkretnom slučaju nisu upuštali u iscrpnije obrazlaganje. Prepoznate su stavke kvalifikovane kao otežavajuće okolnosti (jačina zaštićenog dobra,⁶⁹ stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je djelo učinjeno, veliki iznos pribavljene koristi, iskazana upornost i td.) i olakšavajuće okolnosti (porodičnost, korektno ponašanje tokom cijelog postupka), i na osnovu njih je učinjeno odmjeravanje konačne kazne. Očigledno je utvrđen veći broj otežavajućih okolnosti, a manji broj okolnosti su prepoznate kao olakšavajuće, iako izrečena jedinstvena kazna predstavlja srednje strogu kaznu. Uputno bi bilo upravo zbog toga, kako bi se otklonila svaka sumnja u sudsku profesionalnost i nepristrasnost, da sud pažljivo analizira okolnosti od kojih zavisi odmjeravanje kazne, predstavljajući svoju analizu u obrazloženju presude. Kriterijumi kojima se sud vodio, uzajamna korelacija svih okolnosti, njihovo vrijednosno razmatranje i ukupna ocjena morali bi biti

⁶⁸ „Kako je optuženi počinio krivično djelo primanje mita iz koristoljublja, kao načelnik Opštine Brod i kako ovo krivično djelo spada u grupu koruptivnih krivičnih djela, to po ocjeni ovog suda postoji opasnost da bi ponovno obavljanje poslova odgovornog lica u organima uprave, u javnim preduzećima i privrednim društvima, kojima je na osnovu zakona ili drugog propisa donesenog na osnovu zakona povjerena na upravljanje imovina, moglo podsticajno uticati na optuženog da učini novo krivično djelo zloupotrebom svoga poziva, djelatnosti ili dužnosti u vezi sa imovinom koja mu je povjerena.“ Iz presude Okružnog suda u Banjaluci od 20.03.2013. godine broj 11 0 K 010199 12 K.

integralni dio obrazloženja. U suprotnom, puko nabranje okolnosti izazivaće nedoumice i moguće sumnje. Evaluacija svake stavke pojedinačno, sa konačnim sudom, poželjna je i zbog pojačanog interesa javnosti za izrečene krivične sankcije, posebno u slučajevima u kojima se kao glavni akteri pojavljuju visoki politički funkcioneri.

Ovaj slučaj je u bh javnosti sve vrijeme bio u žiži interesovanja jer se vjerovalo da je proizvod političkog obračuna unutar tada vladajuće koalicije, u kojem je nastradao manji partner u vlasti. To govori i u prilog činjenici da je javno mnjenje nenaviknuto na procesuiranje visokih dužnosnika, da malo vjeruje u nezavisni rad pravosudnih institucija, kao i da borbu protiv političke korupcije vidi kao moguću isključivo ukoliko se stvori politička volja. Sama politička volja se pak vidi ne kao čvrsta i nepokolebljivo pravredna odluka, već više kao izraz različitih interesa i trenutnih neslaganja političkih partnera, što se vidi i kroz izbor trenutka za procesuiranje pojedinih funkcionera - često kada oni više nisu dio vladajuće političke elite. Mali broj procesuiranih slučajeva političke korupcije odgovara pretpostavci da su procesuiranja odgovornih na najvišim mjestima rezultat opisanih političkih procesa.

STUDIJSKI SLUČAJ 4

UVOD

U IZLOŽENOM SLUČAJU TUŽILAŠTVO BIH I OPTUŽENI SU SKLOPILI SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVICE. OVO NIJE TAKO RIJETKA PRAKSA U BIH JER SE NA NAJNAČIN KRIVIČNI POSTUPAK ČINI EFIKASNIJIM I SMANJUJU SE TROŠKOVI POSTUPKA, ALI SE BEZ OBZIRA NA PRIZNANJE KRIVICE IZRIČE SANKCIJA, ČIME SE POSTIŽU CILJEVI SPECIJALNE I GENERALNE PREVENCIJE. USTANOVA SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVICE

POVEZANA JE SA ODREĐENIM USLOVIMA,⁷⁰ A PREVASHODNO JE NEOPHODNO DA JE DO NJEGA DOŠLO DOBROVOLJNO, SVJESNO I SA RAZUMIJEVANJEM. SUD PROVJERAVA SPORAZUM, A POSEBNO JE ZNAČAJNO DA I PORED PRIZNANJA KRIVICE SUD, IZMEĐU OSTALOG, UTVRĐUJE DA LI POSTOJI DOVOLJNO DOKAZA O KRIVICI OPTUŽENOG. PREDMETNI SLUČAJ ODNOSI SE NA ZLOUPOTREBU POLOŽAJA ILI OVLAŠTENJA RADNIKA GRANIČNE POLICIJE BIH.

Sud BiH proglasio je krivim M. D. izričući mu uslovnu osudu u vidu kazne zatvora u trajanju od pet mjeseci i petnaest dana. Kao službeno lice Granične policije BiH, osuđeni je 21.04.2010. godine propustio da izvrši graničnu kontrolu, ne tražeći niti putne isprave. Propušteno vozilo, kojim je upravljao P. P., bilo je vidno opterećeno poljoprivrednim proizvodima koji podliježu carinskoj kontroli, i to na graničnom prelazu na kojem nije dozvoljen promet robe namijenjen za komercijalnu upotrebu. Neobavljanjem svoje službene dužnosti, osuđeni je kao pripadnik Granične policije omogućio neocarinjenu unos robe, i to na nedozvoljenom graničnom prelazu. Tako je omogućio sticanje imovinske koristi licu P. P., čime je u potpunosti ispunio elemente krivičnog djela Zloupotreba položaja ili ovlaštenja.

Sud BiH je donio uslovnu osudu, i to u obliku ublažene

⁶⁹ Pod „jačinom zaštićenog dobra“ misli se na društveni značaj vrijednosti koja je zaštićena, rangiranost u pravnom poretku. U konkretnom slučaju oštećen je ugled organa vlasti i narušen je princip zakonitosti u obavljanju redovnih poslova. Uvažavajući činjenicu da je zakonitost u radu izvršnih organa osnovno načelo, jasno je zašto sud izdvaja ovu otežavajuću okolnost.

⁷⁰ Zakon o krivičnom postupku BiH, član 231. (Službeni glasnik BiH, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13), dostupno na: http://www.sudbih.gov.ba/files/docs/presude/2010/2357_Demic_Miralem_Prvestepena_presuda_19_11_2010.pdf (link upućuje na prečišćeni, neslužbeni tekst).

kazne ispod zakonskog minimuma, uzimajući u obzir olakšavajuće okolnosti kao što su: priznanje krivičnog djela, kajanje, ranija neosuđivanost, teške socijalne prilike i porodičnost. Navedene okolnosti se čine opravdanim iz obrazloženja presude,⁷¹ naročito s obzirom na činjenicu da je optuženi priznao krivicu, pokazujući spremnost da sarađuje sa Sudom i Tužilaštvom u cilju iznalaženja adekvatne sankcije. Značajno je navesti da sud sporazum o priznanju krivice ne odobrava automatski, već se u svakom slučaju provjerava niz uslova kako bi se utvrdilo da li je konkretni sporazum dozvoljen (npr. da li optuženi razumije da se sporazumom odriče prava na suđenje, kao i da ne može uložiti žalbu na krivičnopravnu sankciju koja će mu se izreći), ali i da li postoji dovoljno dokaza o krivici optuženog. Ove zakonom predviđene mogućnosti provjere u interesu su zaštite optuženog i njegovih prava, a njima se predupređuje i moguća sklonost Tužilaštva da često zaključuje sporazume kako bi se postigla veća efikasnost i smanjio obim rada.

U postupku protiv M. D. sud je krivicu utvrdio i na osnovu drugih dokaza, kao što su fotodokumentacija sa graničnog prelaza, zapisnici o saslušanju svjedoka, zapisnik o saslušanju osumnjičenog, itd.⁷² Navedeni dokazi omogućili su sudu da stekne nepobitno uvjerenje o postojanju krivice osuđenoga, imajući u vidu da odbrana na njih nije istakla prigovore.

Pravni institut zaključen u predstavljenom slučaju (sporazum o priznanju krivice) očigledno je bio opravdan jer je sud ispitao sve potrebne okolnosti koje se tiču dobrovoljnosti sporazuma, ali i krivice koja postoji na strani optuženog. Na ovaj način je uspješno procesuiran jedan slučaj koruptivnog krivičnog djela, uz minimalne troškove. Zakonske odredbe koje omogućavaju sudu da ispita sporazum i postojanje krivice ne dopuštaju automatsku primjenu sporazuma, a ciljevi kažnjavanja ne bi se smjeli zapostaviti zaključenjem sporazuma, odnosno prevelikim davanjem vrednosnog značaja

samom činu priznanja krivice, kojim se znatno olakšava posao istražnim organima.

⁷¹ http://www.sudbih.gov.ba/files/docs/presude/2010/2357_Demic_Miralem_Prvestepena_presuda_19_11_2010.pdf

⁷² IBID (str. 3 obrazloženja presude).

© Transparency International Bosna i Hercegovina

BANJA LUKA

Gajeva 2
78000 Banja Luka

SARAJEVO

Franje Račkog 2
71000 Sarajevo

www.ti-bih.org

